Atatürk İhtilâli I

Mahmut Esat Bozkurt

ATATÜRK İHTİLÂLİ

I

Nurer UĞURLU başkanlığında bir kurul tarafından hazırlanmıştır.

Dizgi - Yayımlayan:
Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Haziran 2000

MAHMUT ESAT BOZKURT

ATATÜRK İHTİLÂLİ
I

Cumhuriyet

İÇİNDEKİLER

Yazar Hakkında 7
Önsöz 11
Başlangıç 33
Atatürk'e 39
Yazarın Önsözü 41
İhtilallerin Felsefesi 43
İhtilal Nedir? 43
Magna Carta Metni 44
Bu Şart ile Elde Edilen Yenilikler 46
1791 Beyannamesinin Başlangıcı 46
İnsanlığın Hakları Metni 47
Tanzimat'ın Metni 50
Sosyalist İhtilali 54
Engels Ne Diyor? 57
Sovyetler Beyannamesi 57
Rus Sosyalist Devletinin Yetkileri 59
Lonis Marlis Ne Diyor? 61
Türk İhtilali ve Prensipleri 62
Faşistlik 62

İş Şartı 63
Nasyonal Sosyalistlik 73
Hitler Teorisi 73
I. Bölüm 73
II. Bölüm: Nasyonal-Sosyalist (Milli Sosyalist)
İhtilalinin Vasıtaları 74
III. Bölüm: Irk, Toprak ve Kan 75
IV. Bölüm: Nasyonal-Sosyalist Devlet 76
İlave: Hayat Karşısında İnsan 80
Nasyonal-Sosyalist Programı 80
Hitler'in Nutku 84
Saray İhtilali 86
Fransız Ansiklopedisine Gelince 87
Son Çıkan Fransız Ansiklopedisine Göre 88
İngiliz Ansiklopedisi 88
Ansiklopedilerin Sentezi ve Kritiği 89
Bize Göre İhtilal Nedir? 90
Eksilik, Yenilik 92
Ayırt Hakkı 92
Millet Geri Gidebilir mi? 93
İsa'yı Ele Alıyorum 99
Size Biraz da Muhammed'den Bahsetmeliyim 99
Büyük Feragatin Sonu Ne Oldu? 101
Devlet Adamlarından Fakirlik-Zenginlik 103
Tanzimat'ın Metni (Orijinal metin) 105

YAZAR HAKKINDA

Mahmut Esat Bozkurt 1892'de Kuşadası'nda doğdu. Hacı Mahmut oğullarından Hasan Beyin oğludur. 1923'de evlenmiş, iki kızı ve bir oğlu dünyaya gelmiştir.

İlk öğrenimini Kuşadası ve İzmir Yusuf Rıza mektebinde yapan Mahmut Esat, orta ve liseyi de İzmir İdadisinde tamamladıktan sonra 1908'de İstanbul Hukuku'na girdi. 1912'de oradan "Pek iyi" derece ile mezun oldu. İsviçre'ye giderek, Freiburg Hukuk Fakültesinden de diploma aldı ve kapitülâsyonlar hakkında hazırladığı tezle Hukuk doktoru unvanını kazandı.

Vatanın düşmanlar tarafından işgali üzerine yurda dönerek, silâha sarıldı ve Millî Mücadeleye Kuşadası-Selçuk bölgesinde katıldı. Aynı zamanda Ankara gazetelerinde, özellikle Hâkimiyet-i Milliye, de ateşli yazılar yayınladı.

Mahmut Esat Bozkurt, Birinci Büyük Millet Meclisine İzmir milletvekili olarak katıldı, çok genç yaşta İktisat Vekilliğine, ikinci seçim devresinde de Adliye Vekilliğine getirildi (1924).

Türkiye'de ilk hukuk düzeninin temellerini atanların başında o gelir. Ateşli bir hatip, gerçek bir yurtseverdi.

Ankara Hukuk Mektebinde, vekilliği zamanında başlayan profesörlüğüne, vekillikten çekildikten sonra da devam etti, bu arada Ankara Siyasal Bilgiler Okulu ve İstanbul İnkılâp kürsüsü profesörlüğünde de bulundu. Vekillikten çekildikten sonra çalışmalarını Meclise ve bilime veren Mahmut Esat'ın birçok gazetede başmakaleleri çıkmıştır.

Zaman zaman Kuşadası'daki evine çekilerek, ülkenin sosyal yaraları üzerinde notlar toplamış ve bunları çeşitli gazetelerde yayınlamıştır.

Son yazılarını Yeni Sabah'da yazmaktaydı. Yazılarında en gerçek, en önemli ülke sorunlarını ele almış ve ülke bunları derinliğine işlemiştir.

Mahmut Esat Bozkurt, en son yazısı "Yürekler Acısı"nı bitirdikten bir süre sonra 21 Aralık 1943'de hayata gözlerini kapamıştır.

Vasiyeti üzerine Selçuk'taki çiftliğine gömülmüştür.

HAKKINDA ÇIKAN YAZILARDAN ÜÇÜ

...Şu günlerde yeniden, Türk Hukuk İnkılâplarının yapıldığı günlerin ve o inkılâbı yapmış olanların, Atatürk'ün ve Mahmut Esat Bozkurt'un ruhuna, azim ve görüşlerine muhtacız.

Prof. Dr. Kudret Ayiter
14.9.1966, Cumhuriyet

İsviçre dağlarından Anadolu dağlarına, silâh omuzda koşan hukuk doktoru, serdengeçti Mahmut Esat Bozkurt, vatan hudutlarından fikir hudutlarına kadar her cephede döğüşe döğüşe, en son kalem elinde, Allahına kavuştu...

...Bir yanardağı toprağa gömüyoruz...

Yusuf Ziya Ortaç
1943, Akbaba

ÖNSÖZ

Prof. Cahit Tanyol

Yerli ve yabancı kaynaklar Atatürk için birçok şey yazdılar ve daha da yazılacaktır. O'nun kişiliği ve devrimleri bugün de, dış dünyada ayrı ayrı politik bloklarda çeşitli yorumlara sebep olmaktadır. Batı emperyalist bloku için o, Tanzimat'tan beri devam eden batılaşma hareketinin bir lideridir. Onlara göre Atatürk'ün devrimleri batıya ve batı burjuva uygarlığına bağlı bir nitelik taşımaktadır.

Kurtuluş Savaşı'nın niteliği ne olursa olsun, yapmış olduğu devrimler ve kurmak istediği rejim 1789 Fransız İhtilâli'nin serpintilerini ve esintilerini taşımaktadır. Bu görüş açısından o, emperyalistlerin arayıp da bulamadığı bir rejimin temsilcisidir.

Nitekim bundan birkaç yıl önce UNESCO'nun, ülkemizde, Millî Eğitim Bakanlığı aracılığı ile Atatürk Haftası düzenlemesi Türkiye'de, sosyalistlerin Atatürk'e dönme ile (sosyalizme dönmeyi) bir ve aynı anlamda kullanmanın uyandırdığı kaygı olsa gerek. Bir kısım sosyalist yazarlar, Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sıralarında söylemiş olduğu

sözleri sosyalizm için bir senet saymışlar onun halkçılık, devletçilik ilkelerini böyle bir amaca yönelmenin belirtileri olarak yorumlamışlardır.

Konuyu gün ışığına çıkarmak için, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejiminin batı demokrasilerine mi, yoksa sosyalist demokrasiye mi imkân hazırladığını objektif olarak eleştirmek gerek.

Atatürk'ü burjuva demokrasileri kendi safında görmek istediği gibi, Türkiye'deki sosyalist akım da onun devrimlerini sosyalizm için bir temel ve başlangıç saymaktadırlar. Bu ne dereceye kadar mümkündür Kemalizmden sosyalizme geçilebilir mi? Bunun da açıklanması gerekmektedir. Bu türden yorumların ileride uzun uzadıya üzerinde duracağız ve onları tartışacağız. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, sosyalist dünya, hiçbir zaman Atatürk'ü kendisinden saymamış ve ona, çeşitli ülkelerdeki sosyalist akımlar söz konusu edilirken, az veya çok herhangi bir yer ayırmamıştır.

Gerek ilerici ve gerek gerici, gerek sağcı ve gerekse solcu, gerek sosyalist veya komünist ve gerekse sömürge demokrasilerinin savunucuları olsun, tümü, Atatürk'ü ele aldığı zaman, onun düşünce ve hareketlerinden kendi lehlerine bazı deliller bulmaya çalışmakta birleşmiş bulunuyorlar. Demek ki, kimse Atatürk'ün ve onun devrimlerinin gerçek yüzünü, niteliklerini objektif olarak incelemek istemiyor. Çünkü kimsenin gerçeği araştırmaya niyeti yok. Herkes kendisine göre kurulu düzenli bir "tabu" aramakta, herkes Ortaçağ yorumlarına uyarak, Atatürk'ün sözleri üzerin-

de tefsirler yapmak suretiyle gerçeği değil, kendi kanaatlerini savunmak çabasında... Daha başka bir deyimle, her sosyal ve politik eğilim onu kendi safında görmek ve göstermek kaygısındadır.

Şurasını da söyleyelim ki, Atatürk'e karşı duyulan bu sonsuz hayranlığın gerisinde birtakım çıkarlar çöreklenmiştir. Mahmut Esat Bozkurt gibi gerçekten Atatürk'e inanmış birkaç kişi bir yana itilecek olursa, kasidecilik, dalkavukluk bir yerde hayranlık maskesine bürünerek ortaya çıkıyor. Atatürk'ü sevimsiz gösterenler işte bunlardır.

İnsanlar bir düşünce yumuşaklığından çıkarak bir inanç katılığına bürünürlerse hem faydasız ve hem de zararlı olurlar. Çünkü artık o kimse, sadece sürekli bir sömürme konusu olur. Gün geçtikçe gerçek yanı ortadan kalkar.

Atatürk'ü övenlerin ve yerenlerin, onu kendi çıkarları uğruna bir araç olarak kullananların varmış oldukları yargıları şöyle bir gözden geçirecek olsak, karşımıza birbirini tutmayan, birbirine aykırı renklerle örülmüş bulanık ve anlamsız bir insan portresi çıkar. Sanki bu insanlar, onun gerçek yönünü aydınlığa kavuşturmak için değil de, daha da bulanık hale getirmek için söz birliği yapmışa benziyorlar.

Washington Irwing'in, Shakespeare hakkında bir sözü var; onu bir İtalyan azizine benzeterek:

"Tapınanları türbesine o kadar çok mum getirmişlerdir ki, dumandan tanınmaz hale gelmiş put..." der.

Bu söz Atatürk için de söylenebilir. Hele onun adı bir milletin kaderine karışmış olursa... Çünkü bir azizin türbesine getirilen mumlar, azizle hayranları arasında özel

ve içten bir bağlantı kurar. Halbuki Mustafa Kemal'in çevresinde yaratılan tabu, katılaşmış, karanlık bir duvar gibi onunla Türk toplumunu birbirinden ayırmıştır. Hayranları onu sevdirmeye çalışmamışlar, adını korkulu bir hale getirmek suretiyle hem kendisine ve hem de halka büyük kötülük yapmışlardır. Çünkü hepsinin hedef ve amacı bir yerde Mustafa Kemal'i kendi çıkarlarına kullanmaktır. Hüzün verici bir alın yazısı...

Bunların tartışmasını burada yapacak değiliz. Atatürk'ün kişiliğini, bir bütüne kavuşturmak veya onun üzerine yepyeni bir ışık tutmak, ancak yüzündeki bu sis tabakasını kaldırmakla mümkündür. Çünkü gün geçtikçe onun kişiliği ve toplumsal yanı, içinden çıkılmaz bir problem haline gelmektedir. Öyle ki, artık günümüzde, onun yürekten hayranlarıyla, yürekten düşmanlarına içimizde aynı türden bir saygı duymaya başlıyoruz. Çünkü hiç olmazsa bu insanlar Atatürk'ü kendi çıkarları için kullanmayı ve kalkan yapmayı düşünmüyorlar. Atatürk bugün artık gerçek gücü düşünülecek olursa bir tabu olmaktan bile çıkmıştır. Onun adını bir öcü haline getiren "devrim esnafı" dahi artık ona yürekten bağlı görünmüyor. Çünkü herkes Atatürkçü. Herkes Atatürk'ün kendi safında olduğunu iddia ediyor. Faşist ona dayanıyor, komünist ona sığınıyor, yobaz onu savunuyor; sağda o, solda o, ortada o, doğuda o, batıda o... Sömürgeci onu kendi safında görüyor. Nerdeyse nurcular da, şeriatçılar da, bu Atatürk furyasından kendilerine hisse çıkaracaklar.

Bundan başka, Kemalizmi bir kurtuluş doktrini olarak görenler ve Türk toplumuna bunun dışında her türlü çıkış ve kurtuluş kapısını kapayanlar da var.

Atatürk, kendi sağlığında böyle bir doktrin ihtiyacını duymuş ve bunun için bir inkılâp enstitüsü kurdurmuştur. Bu enstitü Kemalizmin bir doktrin haline getirilmesiyle görevliydi. İşte merhum Mahmut Esat Bozkurt bu Kemalizm doktrincilerinden biridir. "Atatürk İhtilâli" adlı bu eser, Atatürk'ün direktifi altında Mahmut Esat Bozkurt'un vermiş olduğu konferanslardan derlenmiştir. Kemalizmi ilk sistemleştirme çabasıdır.

Mahmut Esat Bozkurt'un bu eseri, günümüz için, iki bakımdan önemlidir. Birincisi, kitaptaki fikir ve görüşlerin Atatürk'ün tasvibinden geçmiş olmasıdır. Yazarın, çeşitli politik doktrinler karşısında almış olduğu özgür ve namuslu davranış, Türk devrimlerine temel aranırken, yasak fikir bölgelerinin asla söz konusu olamayacağını açığa vurmaktadır. İnsan düşüncesi, gerilik dışındaki bütün fikirlere, özellikle komünizme ve onun tartışılmasına, Atatürk devrimleriyle rahatça kıyaslanmasına açık bulunmaktadır. Kitabı okurken her çeşit fikir özgürlüğünün, hiçbir kaygı, hiçbir korku, hiçbir engel ile sınırlanmadığını görüyoruz. Tam tersine kitabın genel havası fikir özgürlüğünü teşvik ediyor.

Bugün bizim için önemli olan Atatürk devrimlerinden çok bu devrimlerin oturmuş olduğu özgürlük temelidir.

Mahmut Esat Bozkurt, Atatürk'ün sevdiği ve güvendiği bir insandı. Onun bu sınırsız fikir özgürlüğünü kullanması arkasında, Atatürk'ün araştırıcı zekâsını, gelecek kuşaklara bu yolda bir özgürlük imkânı verildiği gerçeğini buluyoruz. Kitapta biz, Atatürk'ü ve onun devrimlerini sömüren inkılap esnafının katılaşmış, fanatik yüzünü bulmuyoruz.

Eserin ikinci yanı, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve onun devrimlerinin objektif ve bilimsel her türlü eleştiriye açık olmasıdır. Kitabın bazı yerlerinde, aşırı bir övgü ve hayranlık insanı tedirgin ediyorsa da bu, akla hiçbir zaman ne inkılap ve ne de Atatürk yobazlığı getiriyor. Çünkü yazar, Atatürk'ü ve inkılapları bir art düşünce ile savunmuyor. Onları şu veya bu fikrin, şu veya bu çıkarın br aracı olarak kullanmıyor. Belki dağınık, belki çelişik, birçok fikiri ihmalkâr bir üslupla, başıboş çağrışımlara uyarak bir arada söylüyor.

Yazara göre bütün doktrinlerin en güzel yanları alınarak Kemalizm Doktrini yaratılmış oluyor.

Bu doktrinin ağırlık merkezi, Bozkurt'a göre Milli Sosyalizmdir. Bu milli sosyalizm sözü ile nasnoyel sosyalizmi bir arada kullanmasına rağmen, bundan bazen faşizmi, bazen milli bir komünizmi, yani ılımlı bir devlet sosyalizmini anladığını görüyoruz.

Bozkurt, insanın insanı sömürmesi konusunda kesin olarak Marx'cı doktrini savunuyor ve bunun aksine söyleyecek sözleri şarlatanlık sayıyor ve bu konuda yerli birçok örnek veriyor. Birçok rejimi eleştirirken, her rejimin kendisine göre kusurları olduğunu söylüyor. Bu rejimlerin hangisi isabetlidir sorusuna vermiş olduğu cevap, komünizmin ülkemizde korkunç bir öcü haline geldiği düşünülecek olursa, çok önemlidir:

"Bu rejimden hangisi isabetlidir? Komünizmin aksayan yanı çok güzel olmasındadır. O kadar güzel ki, yeryüzü ile anlaşamıyor. Tıpkı İsa Peygamberin meşhur prensibi gibi: 'Sana bir tokat vurana yüzünün öbür tarafını çevir.'

"Moral ve maddi yönlerden komünizm insanoğluna mutlak bir eşitlik vâdeylemektedir. Bu gerçekleşebilseydi, yahut daha doğrusu insanoğlunun doğuştan yaradılışı buna elverişli olsaydı, sefalet denilen nesne ortadan kalkar, insanın insan tarafından sömürülmesi, boğazlanması sona ererdi."

Bununla beraber kendisinin asla komünist olmadığını ve ancak:

"Marx'ın görüşlerinden, bilimsel analizlerinden, metodundan hak ve hakikatler lehine faydalanılacak çok şey olduğunu" söylüyor.

Bozkurt, Kemalizmin anladığı devlet sosyalizmini de şöyle özetliyor:

"Özel mülkiyeti tanıyan, fakat insanın insan tarafından sömürülmesini önlemek ve milli kalkınmayı başarmak için devlete ekonomik işlerde kontrol ve teşebbüs, hak ve yetkilerini kabul eden bir sistemdir."

Yazar, bütün bunlardan üzerinde durulmaya değer önemli bir sonuç çıkarıyor. Onun Kemalizme verdiği anlam, hiçbir zaman donmuş değildir. Kemalizmi doktrin olarak, bir senteze ulaştırmak istemiş. Dağınık ve karmaşık fikirler arasında, bunalmadan, şaşırmadan, inançlı bir cesaretle Kemalizmi bir yere yerleştiriyor. Kitabı okuyanlar bunu ne derece başarmış olduğunu anlayacaklardır. Yalnız onun namuslu, heyecanlı ve problemleri özgürce araştıran ve tartışan bir devrimci olduğundan kimse şüphe edemez. Önemli olan da budur. Eğer günümüzün bilim adamları ve politikacıları, komünizm ve sosyalizm kavramları etrafına

çevrilen korku ve öcü duvarlarını aşarak, bu namusluluğa erişebilirlerse ne mutlu onlara..

Kemalizmin ilk kuramcısı (teori) Mahmut Esat Bozkurt'un bu konudaki çabası günümüze kadar acaba nasıl bir gelişme zinciri izledi, bu herhalde merak edilecek bir şeydir. Yalnız şu kadarını söyleyelim ki, onun bu fikirlerini aşacak ve ileri götürecek bir görüşe pek de rastlayamıyoruz.

Kemalizmin ikinci kuramcısı

Bununla beraber Bozkurt'un Atatürk İhtilâli eleştirisinden sonra, Kemalizmi bilimsel ve sosyolojik açıdan ele alan Prof. Niyazi Berkes'in son yıllardaki çalışmalarını bu arada hatırlayabiliriz (1).

Berkes, yenilik hareketlerinin genel karakterleri üzerinde durarak bunlarda yabancı etkilerin olumsuz taraflarını ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun nasıl ekonomik bir çöküntü tuzağına düşürüldüğünü hikâye ediyor. Fakat üst yapı değerleriyle bu ekonomik değerler arasındaki ilişkiler, birbiriyle ilgisiz ve hatta karşıt bir görünümü yansıtıyor. Yenilikçi hareketlerini eleştirirken, Osmanlı aydınlarının hiç de yadırgamayacağı geleneksel bir açıklama yapmakla yetiniyor. Oysa ki gerçek bambaşkadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda sömürgeleşme yalnız ekonomik değil, aynı zamanda politiktir. Tanzimat Fermanı, Bi-

(1) Niyazi Berkes, İkiyüz Yıldır Neden Bocalıyoruz, İstanbul Matbaası, 1965, İkinci baskı

rinci ve İkinci Meşrutiyet hareketleri Berkes tarafından hep olumlu bir açıdan değerlendiriliyor ve bunların karşısına alternatif olarak hep gericiliği koyuyor. Zaten iki yüz yıldır Türk aydınlarının içine düşmüş oldukları bu olumsuz çıkmaz, her zaman ilericilik-gericilik çatışması halinde devam etmiştir. Bu çatışma bizi hiçbir sonuca götüremez. Bizi tarihi oluşun dışına atar. Nitekim Atatürk devrimleri de aynı çıkmazın tuzağına düşmüştür. Berkes, tipik bir Kemalist'tir. Yani ona göre Türkiye'nin kurtuluşu için ne liberalizm, ne sosyalizm, ne komünizm gereklidir. Kemalizmi uygulamak, Türk toplumunun uygar uluslar seviyesine çıkması için yeter.

Yazara göre bütün hata, Kemalizm prensiplerinin iyi uygulanmaması, dejenere edilmesidir.

Ülkemiz için çıkar yol olarak bulduğu fikirleri şöyle sıralayabiliriz:

"İki yüz yıllık bocalamadan sonra Kemalizmin açtığı yolda Türk ulusunun kısa zaman içinde ileri bir toplum haline gelme şansları, bugün kalkınma çabası içinde bulunan birçok ulusa nazaran fevkalade denecek derecede yüksektir." (1).

Yazara göre Asya ve Afrika milletleri bizim yarım yüzyıl önce varmış olduğumuz yere bile gelmemiştir (2). Gerçi biz de bu yargıyı paylaşırız. Elbette ki toplumumuzda zengin bir birikim vardı. Ama bu birikim, Sayın Berkes'in sandığı gibi, iki yüz yıldan beri topraklarımız gibi kafala-

---

(1), (2) Berkes, İkiyüz Yıldır Neden Bocalıyoruz, Sayfa 171.

rımızın da sömürgeleşmiş olmasından gelen bir birikim değildir. Bu, Osmanlılıktan gelen ve tamamıyla Batı etkisi dışında kalan devlet bilincidir.

Yazar, kurtuluş yolu olarak Atatürk'ün milli siyasetine dönüşü tavsiye ediyor.

Eğer bunu dış politika için söylüyorsa her ilerici aydın bu fikre ortak olur. Ama bize kalırsa, Atatürk'e dönmek, Kurtuluş Savaşı sıralarında Atatürk'ün, Türk milletinin yerini tayin ettiği noktaya dönmektir. Bunun adına biz şimdi İkinci Kurtuluş Savaşı diyoruz. Bu başka, Kemalizme dönmek yine başkadır. Bizim kanaatimize göre Kemalizim, dejenere olmamış gibi bugünkü demokrasiye hazırlamıştır. Türkiye'nin tekrar başladığı noktaya dönmesinde kurtuluş aramak, gericilerin Hazreti Ömer devrinin özlemini çekmesinden pek farklı olmasa gerek.

Bir noktayı daha söyliyeyim: Sosyalist prensiplerin ışığı ve metodu altında düşünülmeyen bir devletçilik, döner dolaşır yine devlet eliyle kişi zengin etmek mekanizmasına çevrilir.

Sayın Berkes'in yanıldığı bir nokta daha var. Devletçiliği Kemalizm'in şaşmaz bir unsuru olarak kabul ediyor. Ve bunu, Kemalizm'e ait evvelce olmayan bir nitelik olarak görüyor. Bu fikri uzun müddet ben de savunmuştum. Sonradan, sosyalist olmayan bir devletçilikte, devletçiliğe aykırı unsurların tasdik edildiği sonucuna vardım. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki devletçilik, bir anlamda, Kema-

(1) Bak. Ömer Lütfi Barkan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Çiftçi Sınırların Hukuki Statüsü, Ülkü Dergisi, sayı 49-50, cilt IX, yıl 1937.

lizm'in savunduğu devletçilikten daha ileridedir (1). Kemalizm'in devletçiliği, Osmanlı devletçiliğine karşı lizberalizmi savunan tohumları beraberinde getirmiştir.

Atatürk sömürücülüğü

"Tabular etkilerini yitirince öcü olurlar.."

Atatürk son yıllarda, gittikçe artan bir sömürme konusu olmuştur. Bunun nedenleri arasında onun bir çeşit dokunulmaz hale getirilmesinin, dalkavuklar ve çıkarcılar tarafından bir tabu kılığına sokulmasının etkileri vardır. Tabular uzun müddet tabu olarak yaşayamazlar. Ya öcü olurlar, yahut da etkilerini yavaş yavaş yitirerek, önce bir sömürme konusu olur, sonra saldırılara uğrarlar.

Ülkemizde Atatürk, bu ikinci döneme girmiş görünüyor. Her ne kadar düşmanları tarafından henüz kişiliği saldırılara uğramıyor ama, vaktiyle yerilmesi mümkün olmayan devrimlerine karşı, açık kapalı saldırılar başlamış bulunuyor. Herkes adını sömürme konusu yapıyor ve fakat devrimlerini çiğnemek suç sayılmıyor veya buna göz yumuluyor. O sadece gericiliğe karşı bir alternatif olarak düşünülüyor. Bugün artık onun devrimleri uğruna kendilerini tehlikeye atacak insanlar ve gençler hemen hemen yok gibi.

Bugün Atatürk'ün adını ve devrimlerini kendilerine siper olarak kullananları şöylece sıralayabiliriz:

1. Atatürk ıskatçıları. Bunlar Atatürk hakkında birtakım anılar yazarak onun adını kendi kişisel çıkarlarına alet edenlerdir. Gün geçtikçe sayıları azalmaktadır.

2. Politikacılar. Bütün siyasi partiler Atatürk ve devrimlerine ister inansınlar ister inanmasınlar, onun adını kendilerine kalkan yapmakta birleşmektedirler. Birbirleriyle asla uzlaşmasına imkân olmayan siyasi partiler Atatürk'ü savunmak, onun gölgesine sığınmak konusunda anlaşmaktadırlar.

Bu politikacılar Atatürk üzerinde herhangi ortak bir birleşmeye ulaşmış olsalar bu gerçekten olumlu bir şeydir. Fakat hayır, onlar, karşılıklı düşmanlıklarını, çıkarlarını, iftira ve nefretlerini Atatürk vasıtasıyla ifade ediyorlar. Şüphesiz ki, Atatürk ve inkılaplara en çok kötülük edenler bunlardır.

3. Atatürk ve devrim düşmanları. Bunları da iki bölümde toplamak mümkündür:

a. Şeriatçılar, hilafetçiler ve nurcular. Bunlar tutarlıdırlar. Fırsat ve imkân buldukça düşmanlıklarını açıkça ortaya koyarlar.

b. Münafıklar. Bunlar hem Atatürk'e ve hem de onun devrimlerine düşman oldukları halde, yalınkat, dondurulmuş Atatürkçülüğe karşı kendilerini gerçek Atatürkçü gibi gösterirler.

4. İlericiler. Bunları da iki grupta toplamak mümkün:

a. İlericilikle Atatürk'ü bir ve aynı şey olarak düşünüp, savunanlar. Bunlar gericiliğe karşı tipik alternatif grup sayılırlar. Kesin olarak sağa karşıdırlar. Tanzimat'tan beri ilericilik, gericilik mücadelesini sürdürenler bunlardır. Kemalizm'in, sosyalizm yönünde değil, demokrasi yönünde gelişeceğine inanırlar. Anayasacıdırlar.

b. Sosyalistler. Bunlar Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı sıralarında söylemiş olduğu sosyalistçe fikirlerini savunurlar. Ve onu kendi saflarında sanırlar. Atatürk'ün emperyalizm ve savaş sloganını Kurtuluş Savaşı'nın ana fikri olarak kabul ederler. O zamanlar Anadolu hükümetine maddi ve manevi yardımda bulunmayı prensip olarak kabul etmiş olan Türk-Sovyet dostluğunu, Atatürk ve Lenin ilişkileri çevresinde diriltmeye çalışırlar. Türk sosyalizminin Atatürk'ten başlayacağına inanırlar. Daha açık bir deyimle bu görüşte olanlar da ikiye ayrılmışlardır. Bunlardan bir kısmı, devrimlerin doğal gidişinin sosyalizm olduğunu savunur, bir kısmı ise Atatürk devrimlerini korumakla Batı uygarlığına ulaşılacağını sanır. Birincilere göre Atatürk ilkeleri Batı burjuva demokrasilerine doğru gelişmektedir. İkincilere göre karma ekonominin yer aldığı Batı örneği bir sosyalizm söz konusudur.

Atatürk'e ve devrimlere sahip çıkan bu görüşlerden acaba hangisi haklı? Bunları ayrı ayrı eleştirecek değiliz. Atatürk'e ve devrimlere karşı olanlar üzerinde de durmak istemiyorum. Bizce önemli olan, Atatürk devrimlerinin Batı burjuva demokrasilerine me, yoksa sosyalist demokrasilere doğru mu gelişeceği konusudur. Veya Kemalizm prensibi Türkiye'nin kurtuluşu için yeter mi?

Öyle sanıyorum ki, Tanzimat'tan beri gelen ve Batı uygarlığını Türk toplumu için ülkü olarak alan bütün ilerici aydınlar Kemalizm prensibinin uygulanmasını Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine varması için yeterli görmektedir. Bu gruba bilimsel sosyalizmin metodu ile Türk

toplumunun gerçeklerini araştırmanın zorunluğuna inanan sosyalistler dahil değildir. İlerici aydınlar dediğimiz bu Tanzimat aydınları için gaye, Atatürk'ün çizdiği sınırlar içinde ılımlı bir devletçiliktir. Bunların genel kanaati, halkın henüz çok partili bir politik hayatı sürdürecek bir seviyede olmadığıdır. Bunlar, Kemalizm'i uygulayacak sivil bir parti diktatörlüğü ile bu işin çözümleneceğine inanırlar. Orduyu böyle bir diktatörlüğe yardımcı olarak görürler.

Bu ilerici aydınların karşısında çok partili demokrasi taraftarları vardır. Bunlar halk çoğunluğuna inanırlar. Genel iradeyi savunurlar. Atatürk Devrimlerinin bu türden bir burjuva demokrasisine doğru gelişmesi gerektiğine inanırlar. Serbest Cumhuriyet Fırkası denemesini, buna delil olarak gösterirler. Bütün gerici kuvvetler bu türden bir demokrasi anlayışının savunmasını yaparlar ve devrimlerinin amacının bu olduğunu ileri sürerler.

Atatürk ve sosyalizm

Sosyalistler Atatürk Devrimlerinin doğan sonucunun Halk Sosyalizmi olduğu ileri sürerler.

Bu konuyu tartışmadan önce, hemen söyleyelim ki, Atatürk hiçbir zaman Batı Sosyalizmini aklına getirmemiştir. Onun bildiği bir tek Sosyalizm türü vardır. O da, Doğu Sosyalizmi, yani Marx'cı Sosyalizmdir. Çünkü Kurtuluş Savaşı doğrudan doğruya, Rus İhtilâli sebebiyle, bu Marx'cı ve Leninci Sosyalizmle temasa gelmiştir. Atatürk için çok partili hayatın zorunlu bir sonucu olan burjuva de-

mokrasileri içinde sosyalizmin hiçbir anlamı yoktur. Hatta onun devletçiliği dahi, Batı sosyalistlerinin anlayacağı bir şey değildir.

Burjuva demokrasileri içinde bir çeşit sosyalist reform sayılan Batı Sosyalizmi Kemalizme uzak yakın, asla örnek olmamıştır. Nasyonel Sosyalizm veya Bolşevizm işte Atatürk'ün düşünce dünyasına sadece bunlar uğramıştır.

Atatürk Faşizmi hiçbir zaman düşünmemiştir. Ve her zaman emperyalizme karşı olmuştur. Onun "Yurtta Barış Cihanda Barış" ilkesi her türlü dış sömürmelere karşıdır.

Acaba Atatürk gerçekten, zaman zaman Leninci ve Marx'cı bir sosyalizm düşünmüş müdür? Bu soruyu politik şartlar dışında eleştirilmek gerekir.

Bu konuda olaylar bizi yalanlamaktadır. Her ne kadar Kurtuluş Savaşı sıralarında, emperyalizme karşı Bolşevik sloganlarını kullanmış ise de, çok kısa bir zaman sonra, bu sloganları yavaş yavaş terk etmiş ve Sovyet Rusya'yla ilişkileri bir rejim alışverişi olmaktan çıkararak, dostluk ve komşuluk ilişkilerine çevirmiştir.

1920 yıllarında, Atatürk'ün Sovyet İhtilali ve Bolşevizmin hakkındaki fikirleri şöyleydi:

"Arkadaşlar cümlenizin malûmudur ki umumi harbin son senelerinde Rusya dahilinde patlayan inkılap, insanların çoğunluğunu teşkil eden fakir halk içinde sosyalistlik maksatını ve gayesini ilan etti. Bu umum beşeriyetin, emperyalist ve kapitalist idarelerin zalim, tahakküm ve tavellüdünden kurtarılmasını hedef ittihaz etti... İslamiyetin en ali kaide ve kanunlarını ihtiva eden Bolşevizmin, bizim da-

hi mevcudiyetimize kast etmiş olan müşterek düşman aleyhinde, bugün kazanmış olduğu zafer bizim içinde teşekküre layık bir neticedir. .... Bolşevizm, millet içinde mağdur olan bir sınıf halkı göz önünde bulundurur. Bizim milletimiz ise bütünüyle mağdur ve mazlumdur. Bu itibarla dahi, bizim milletimiz, beşeriyeti kurtarmaya teşebbüs etmiş kuvvetler tarafından himayeye layıktır. Bunları söylemekten maksadım, bu noktayı açık, samimi ve kati olarak ifade ediyorum." (1)

Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı'nın bu ilk yıllarında, sosyalist sloganları, sadece dış politika aralarında kullanılmakla kalmaz, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin işleyiş ve kuruluş biçimini de sosyalist ilkelerin etkisi altında açıklar. Bolşevizmle bağlantı ve ayrıntılarını şöyle ortaya koyar:

"...Bizim görüşümüz, bizim prensiplerimiz herkesçe bilinir ki, asla Bolşevik prensipleri değildir. Ve Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik. Teşebbüste bulunmadık. Bizim inancımıza göre milletimizin yükselmesi ve hayatını kazanması kendi hazım kabiliyetiyle mütenasip olan görüştür. Fakat esas itibarıyla tetkik olunursa, bizim görüşümüz -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hakimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir; halkın elinde bulundurulmasıdır; elbette böyle bir prensip, Bolşevik prensiplerle çatışmaz. Hususile biz İslam olduğumuz için, İslamiyet

(1) Atatürk, Söylev ve Demeçler, İnkılap Tarihi Enstitüsü, Cilt 1, Sayfa 91-98.

bakımından bizim ümmetçiliğimiz vardır ki, milliyetperverliğin çizmiş olduğu mahdut daireyi, sonsuz bir sahaya nakleder. Bu itibarla da, bu noktayı nazardan da bizim istikâmetimizde Bolşevik istikâmeti görülebilir."

Mustafa Kemal'in 1920'lerdeki bu beyanatına bakılacak olursa, Türkiye'nin sosyalizmin yönünde yürüyeceği şüphe edilemez. Atatürk bu konuda düşüncelerini şu esaslarda toplar:

1. Bolşevikler bize yardım edeceklerdir. Çünkü onlar beşeriyeti kurtarmak için ihtilâl yapmışlar; işçi ve fakir halk tabakalarını sömürgecilerden kurtarmışlardır. Biz de fakir ve emekçi bir milletiz.

2. İslamiyetin yüksek prensipleriyle zaten Bolşeviklik uzlaşmaktadır.

3. Kurduğumuz devlet halk devleti olması bakımından istikâmetimizde Bolşeviklik bulunabilir. Ve milletimizin hazır kabiliyetine uyarak bu yolda gelişeceğiz. Üstelik, milli devletlerin ötesinde, bizim bir ümmetçiliğimiz vardır ki bu da sosyalizmin insani ilkeleriyle uyuşur.

Atatürk halk devleti kavramıyla Batı'daki burjuva ve demokrasilerini kastetmediğini yukardaki beyanatlarında açıkça belirtmektedir.

Bundan başka, bu devrede, milletvekillerinden bir kısmının, tıpkı Rusya'da olduğu gibi, Halk Komiseri unvanını alarak hükümeti idare ettiğini görüyoruz.

Türk sosyalistleri, Atatürk'ün bu ve buna benzer fikirlerine bakarak, Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında onun sosyalist idareyi ve sosyalist halk devletini benimsediğini id-

dia edebilirlerdi? Biz sanmıyoruz. Atatürk'ün kişiliği bilinince, bu düşüncemizin doğruluğu daha açık ortaya çıkar.

Nitekim zaferden sonra, 1922 yılında bir Fransız gazetesine Bursa'da vermiş olduğu bir demeçte, iki yıl önce Büyük Millet Meclisi'nde söylemiş olduğu nutku tamamen unutmuş görünüyor. Muhabirin, komünist bir idare mi kuracaksınız, sözüne:

"Biz ne Bolşeviğiz ne de komünist. Ne biri ne diğeri olamayız. Çünkü biz milliyetperver ve dinimize hürmetkârız." (1)

Acaba Atatürk'ü bu çelişik fikirlere sürükleyen bazı politik şartlar mı vardır? Yani birinci beyanatını Ruslardan yardım görmek için mi yapmıştır; Bolşeviklere şirin görünmek için mi böyle konuşmuştur. Eğer böyle bir kaygısı varsa olaylar bunun yanlış oduğunu gösteriyor. Çünkü Lenin, daha Türkiye ile ilişki kurduğu anda Mustafa Kemal'in bir sosyalist olmadığını, kuracağı devletin küçük bir burjuva hükümeti olacağını biliyordu. Bunu hem son günlerde Cumhuriyet gazetesinde bir kısmı yayınlanan Türkiye ilk Sovyet elçisinin hatıralarında, hem de Bakü'de toplanan Asya Milletleri Kongresi'nin tutanaklarında açıkça görüyoruz. Lenin Sovyet elçisi S. İ. Aralov'a Türkiye'ye giderken şunları söylüyor:

"Mustafa Kemal Paşa tabii ki sosyalist değildir. Ama görülüyor ki iyi bir teşkilatçı.. kabiliyetli bir lider. Milli burjuva ihtilâlini idare ediyor. Ona, yani Türk milletine yardım etmemiz gerekiyor..." (2)

---

(1) Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt 3, S.51.
(2) S. İ. Aralov, Türkiye Hatıraları, Cumhuriyet gazetesi, 17 Şubat 1967.

Yine 1920'de Komintern'in Bakü'de yapılan ikinci kongresinde, Sovyet liderlerinden Zinoviev, Mustafa Kemal'in mücadelesinin komünistlikle hiçbir ilgisi olmadığını açıkça söylüyor.

Zaten, Kurtuluş Savaşı sıralarında ve hatta sonraları Mustafa Kemal'i sosyalist eğilimden ve düşünceden alıkoyan herhangi bir kuvvet de mevcut değildir. Fakat onun kültürü, bütün Osmanlı subayları gibi, Fransız İhtilali'nin dış ülkelerdeki serpintilerine dayanıyordu. Öyle sanıyoruz ki, Anadolu'ya geçinceye kadar da, sosyalizm hakkında herhangi bir fikre sahip değildi. O, Sovyet sistemini, bir politik hükümet biçimi olarak düşmüştü. "Kurduğumuz devlet Halk Devleti olması bakımından Bolşevizmin yolundayız" derken, sosyalizmin temelindeki ekonomik unsura önem vermemiştir.

Mustafa Kemal için sosyalist parola ancak emperyalizm için söz konusudur. Marxçılık ve Lenincilik ise, yalnız devletlerin devletleri sömürmesi değil, insanın insanı sömürmesi olayını esas alır. Emperyalizm, bu sömürmenin dış politikaya yansıyan bir görünüşüdür. Mustafa Kemal'in emperyalizm anlamı sadece stildir. Düşmanı ülkeden kovduktan sonra, iyi bir idare kurmak, ülkenin kalkınması için yeterlidir.

Atatürk'ü yukardaki sözlerinden dolayı sosyalizme yakın saymak veya devrimlerinin gelişme amacını o yolda yorumlamak, eğer onun adını bir yerde sosyalizm için alet olarak kullanmak söz konusu değilse, akılsızca ve bilim dışı bir harekettir. Bunu, Atatürk'ün karakterinden gelen basit bir taktikle açıklamak mümkündür. Onu döneklikle suçlamak veya sözlerinde bir çelişiklik aramak, bir yanlıştan

kurtulurken diğer bir yanlışa düşmek olur. Bunu Mahmut Esat Bozkurt kitabında şöyle açıklar:

"İhtilallerde zaman, fırsat, taktik bir öneme haizdir. Fırsatı kollayan, zamanı seçmede isabet eden kimseler ihtilâlleri kaybetmezlerdir. Atatürk bu cihetten çok dikkat ederdi. Zamanı çok güzel seçer fırsatı asla kaçırmazdı."

Bozkurt Atatürk'ün bu taktiği hakkında şöyle bir olay anlatır:

"Birinci millet Meclisi'nin açılma merasiminden önce, Ankara'da Hacıbayram Camii'ne gidilmiş, kurbanlar kesilmiş, dualar edilmiş, tekbirler getirilmiş; bu dini merasimle meclis açılmıştır.

Meclis'te müezzin beş vakit ezan okur, imam cemaata namaz kıldırırdı. Dikkate değer ki, Kurtuluş Savaşları zaferle karşılandıktan sonra, Atatürk Ankara'ya döndü. Meclis kapısı önünde resmi üniforması ile bekleyen imam efendi Atatürk'ü durdurdu, ellerini kaldırdı, dini duaya başlar başlamaz, Atatürk hiddetle:

- Burada böyle şeylere lüzum yok.. biz savaşı dua ile değil, Mehmetçiğin kanıyla kazandık, dedi ve imamı kovdu."

Ve yine Bozkurt, Birinci Anayasa'daki "Türkiye Devleti'nin dini İslam'dır" maddesini Teşkilâtı Esasiye Kanunu'nun (Anayasa) ikinci defa projesi hazırlanırken, bir kısım üyeler bu maddenin kaldırılmasını ileri sürdüğü zaman Atatürk, ısrarla kalmasını savunmuştur. Çünkü daha zamanı ve sırası gelmemişti, diyor.

Bu örnekler bize açıkça göstermiştir ki, sosyalist düşünceyi Atatürk'e bağlamak ve ona sığınmak, tıpkı gericilerin, Kurtuluş Savaşı'nın ilk yıllarında Atatürk'ün Hacı-

bayram Camii'nde namaz kıldığını ileri sürerek, onu kendi saflarına almaya benzer. Önemli olan Atatürk'ün şu veya bu zamanda söylemiş olduğu fikirler değil, ulaşmak istediği gayedir.

Mahmut Esat Bozkurt, Lenin'in meşhur "Bugün erken, yarın geç" prensibini, Atatürk'ün de yanılmadan uyguladığını söyler. Buna ihtilâl taktiği der.

Şüphesiz bu, her iki ihtilâlcinin de en üstün nitelikleri idi. Bu yüzden her ikisi de başarısızlığa uğramamışlardır. İhtilâlde her başarı, toplum yararına olup olmadığına göre değerlendirilir. Atatürk'ü ve onun devrimlerini,

a. Başarıya ulaşıp ulaşmaması,

b. Toplumun yararına olup olmaması açısından eleştirmek gerekir. Yoksa onun çeşitli zamanlarda söylemiş olduğu sözleri, bir ayetmiş gibi kabul etmek ve onlara dayanan ahkâm çıkarmak bilimsel düşünceye aykırıdır.

Bozkurt kitabında, bu yönden çeşitli ihtilâlcilerle Atatürk'ü mukayese eder ve Lenin'le olan benzerliğe dikkati çeker. Lenin bunu bir teorinin pratiğe uzanan taktiği olarak düşünmüştür. Atatürk ise bu taktik dehasını, gerek Kurtuluş Savaşı'nda ve gerekse devrimleri yaparken kullanmıştır.

Atatürk'ü sadece sevmek ve saymak yeterli değildir. Önemli olan, onun gerek kişiliğinde ve gerekse eserinde bilimsel ve gerçekçi bir gözle hakikatleri araştırmaktır. Bu yapılmadıkça bir Ortaçağ kafasıyla Atatürk'ün sözlerini siper edinerek Atatürk'ü Atatürk'le savaş haline getirmek onu hiç, ama hiç anlamamaktır.

Moda, 13 Mart 1967

BAŞLANGIÇ

Bu kitabı, Osmanlı İmparatorluğu'nun düşüşüyle başlayan Atatürk İhtilâli'ni, Türk ulusuna safha safha anlatmak için yazdım.

Olguları, olayları elimden geldiği kadar, oldukları gibi anlatmaya çalıştım.

Olgular ve olaylar oldukları gibi çıkarılıp, ortaya konmadıkça, Atatürk İhtilâli'ni, yahut Kemalizm'i sentetize etmek, prensiplerini tespit ile belirli bir duruma sokmaya imkân yoktur. İmkânı elde etmek içindir ki bu usülü kabul etmiş bulunuyorum.

Olguları, olayları anlatarak gerçekleri tespitten ne çıkar?

Çıkan ve çıkacak olan şudur:

1. Osmanlı İmparatorluğu nasıl düştü?
2. Yeni Türk Devleti nasıl kuruldu?
3. Bir devlet nasıl yıkılır?
4. Yenisi nasıl kurulur?
5. Esirlik kemendi boynuna atılan bir millet, kemendi nasıl koparır?

6 Bir millet özgürlük ve bağımsızlığına yeni baştan nasıl kavuşur?

İşte ortaya konacak gerçekler, bize bunları gösterecekleridir.

Eğer, bu ödevi başarabilirsek, az bir şey öğrenmiş olmayacağız.

En başta kendimizi, Türk ulusunun anlamını, içinden, kendi içimizden bilmiş, öğrenmiş olacağız.

*

Kitabı üçe böldüm.

Birinci bölüm: Atatürk'e, önsöz, başlangıç ve bir girişi içine almaktadır ki; giriş, yalnız Atatürk İhtilâli'ne değil, genel anlamıyla, bütün ihtilâllere kısa bir felsefedir.

İkinci bölüm: Türk milleti ayağa kalkıyor, Erzurum ve Sivas kongreleri, yeni Türk devleti, Kurtuluş savaşları gibi bölümlerden meydana gelmiştir ki; kitabın yalnız en heyecanlı değil, fakat, en insan üstü olaylarının ifadesidir.

Üçüncü bölüm: Türk Cumhuriyeti, yeni kamusal ve özel haklar, ekonomik, sosyal, siyasal sistemler, vs. konularıdır.

Bugün çıkan birinci bölümü, durmadan diğer bölümler izleyecek, bu suretle okurlarımıza, son büyük Türk ihtilâlinin tam ve olgun analitik ve sentetik bir tarihini kısa bir zaman içinde vermeye çalışacağız.

*

Kanunların yaptırma gücü, devlettir. Daha açık bir deyimle: Kanun, devletin polisi, jandarması ordusudur.

Fakat bunun, bunların da üstünde bir yaptırma gücü vardır ki, bu da milletin kendisidir, kendi varlığıdır.

Bu varlığa, yaptırma güçlerinin gücü demek çok yerinde bir şey olur.

İnsanlığın bir takım kutsal yapıları vardır ki -vatan, özgürlük, bağımsızlık, anayasa, millî namus gibi- bunları ancak, bu yaptırma gücü ayakta tutabilir.

Saati çalınca; bu yeteneği, bu güzel huyu göstermekte güçsüz kalan herhangi bir millete, ölmüş gözüyle bakmak yanlış bir şey olmaz.

Milletler, bu yoldaki yeteneklerini, ancak ve yalnız ihtilâl haklarını kullanmakla gösterebilirler.

Milletler, bu güçlerini göstermekte ne kadar, diri ve çevik davranırlarsa, o nisbette varım! demek hak ve yetkisine mâlik olurlar.

İhtilâl, o aziz silâhtır ki, bir milletin bütün kutsal varlıklarının üstünde bir kartal gibi yakından uçar... süzülür ve dolaşır. Bütün bunların kanatlarının altında esirger.

Zararlı kurumları birer kanat vuruşuyla atar, yeniliklerini yuva yapar gibi toplar ve kurar.

İhtilâl, hayatın gereğidir. Doğal hakların en başında gelir.

İhtilâl, milletlere insan gibi yaşama olanaklarını veren en yüce bir kuvvettir.

Başka bir ifadeyle, ihtilâl, tarihin alın yazısıdır.

Red ve inkârı kabil olmayan bir olgudur.

İhtilâl nasıl patlak verir?

Fransız düşünürlerinden Mathiey diyor ki (1):

---

(1) Fransız ihtilâli, Mathiey S. 1-2 C. 1

"İhtilâller, bunları yalnız siyasal şekilleri ve hükümet adamlarını değiştirmekle yetinmeyip, kurumları ve mülkiyeti değiştirenleri; uzun zamanlar görünmeden, gizliden gizliye yürürler ve tesadüfi bazı olaylra neticesinde patlak verirler.

Aniliğiyle, karşı konamamasıyla, gafillerini, istifade edenlerini ve kurbanlarını şaşkınlığa düşüren Fransız ihtilâli, yüz yıldan fazla bir zaman, kendi kendini hazırladı. Bu ihtilâl, her gün derinleşen bir ayrılma, bir boşanmadan çıktı. Boşanma, yahut ayrılma, mevcut gerçeklerle kanunlar, kurumlarla âdetler, kelime ile öz arasında oluyordu.

Toplum hayatının temeli olan üreticiler; her gün, güç ve otoritelerini arttırıyorlardı. Fakat iş, kanunda bir değer ifade etmiyordu. İş para etmediği ölçüde soyluluk da artıyordu.

Doğuma dayanmak ve çalışmamak bazı imtiyazlar gerektiriyordu. Bu imtiyazlar ise, serveti yaratanlara ve ona malik olanlara pek ağır geliyordu.

Teori bakımından yeryüzünde Tanrının temsilcisi olan hükümdar, mutlak idi. İradesi kanunda. Lex Rex. Gerçekte ise, sözünü memurlarına bile geçiremiyordu. O kadar gevşek hareket ediyordu ki, kendisi bile haklarından şüphe etmişe benziyordu. Onun üstünde, yeni ve ortak bir güç gelişiyordu ki bu kamuoyu idi. Kurulmuş düzeni, kişiliğe saygı ile dinamitliyordu.

Eski feodalite sistemi, esas itibarıyla toprak mülkiyetine dayanıyordu. Derebeyi, mülk sahibinin haklarını, yöneticinin görevlerini, hâkimliği ve askerî şefliği şahsında

toplamış bulunuyordu. Halbuki, derebeyi, çoktandır toprakları üzerinde yetkilerini yitirmişti. Bunlar kralın memurlarına geçmişti. Kölelik hemen her yerde kalkmıştı. Vakıflar birkaç dinsel kuruma inhisar ediyordu. Plep (1) artık derebeyine bağlı değildi. V.s."

Büyük Fransız İhtilâli hakkında, ufak bir bilgiye sahip olanlar, Mathiey'nin görüşlerini kavramakta güçlüğe uğramazlar.

Mathiey, ihtilâl prensibini tesbitten sonra, örneğini Fransa'dan vermekle yetinmiştir. Esasen konusu Fransa İhtilâli'dir. Fakat biz bu prensibi bütün ihtilâllere tatbik edebiliriz.

Son Türk İhtilâli'ni (2) ele alırsak, aynı prensibin hâkim olduğunu görmekte zorluk çekmeyiz. Bağımsızlık savaşları tesadüfî bir olaydır ki bunu, esasen anlamını bitirmiş olan hilâfet ve onun gereği olan bütün kurumlar; -ekonomik, sosyal, siyasal- bir ihtilâl vuruşuyla, yerlerini yenilerine bıraktılar. Bu bir zorunluluktu. Ekonomik, sosyal, siyasal Türk durumu bunu gerektiriyordu. O kadar ki, kurtuluş savaşları olmasaydı bile bu değişiklik yine olacaktı.

Son Rus İhtilâli'ni ele alırsak, aynı gözlem ortaya çıkar. Dünya Harbi'nde Rus çarlığının uğradığı yenilgi, çarlığı ve ona bağlı kurumları temellerinden sarsınca, yerini komünizm alıvredi. Fakat Dünya Harbi olmasaydı başka bir olay, anlamını yitirmiş olan çarlığı devirecek, bunun yerini yeni bir rejmi mutlaka alacaktı.

---

(1) Plep: (Derebeylik usulünde) demirbaş insanları bulunan ekili toprak.
(2) Söz konusu olan 1919 İhtilâlidir.

Demek istediğimiz şudur ki, ihtilâlin sebebi ve etkeni kendisidir. Yoksa tesadüfi olaylar değildir.

İşte böyle anlarda, ihtilâl haklarını kullanan milletlerdir ki, yaşama ve yaşatma davasını güdebilirler.

Hüner odur ki, bu hak, gerektiği zaman kullanılsın,

Bu satırları takip edecek sayfalar, ihtilâl hakkını kullanan Türk milletinin bir tablosudur.

Dr. Mahmut Esat BOZKURT

ATATÜRK'E

Bu kitapta...
Eserini anlatmaya çalıştım.
Yapabildim mi?
Ummuyorum.
Sen ve eserin okadar yüksek ki;
Erişilmesi çok güç!

15 Eylül 1937

*

Yukarıki satırları, sağlığında yazmıştım.
Kitap ise ölümünden sonra çıkıyor.
Ne yazık!
Kitaptaki eksiklerin arttığında şüphe yoktur.
Fakat bu eksikler;
Eserinin değil, döktüğüm gözyaşlarının aşındırdığı, silip götürdüğü parçalardır.

Huzuruna param parça olmuş bir gönülle, öksöz kalmış, yırtık pırtık bir kitapla çıkıyorum.

Af et..
Ve hoş gör!..

Ankara, 9 Mart 1940

ÖNSÖZ (1)

Arkadaşlar!

Her şeyden önce, dünyanın Türk soyundan olan en büyük şefini, Gazi Mustafa Kemal Hazretlerini (Atatürk) ve onun yüksek şahsiyetinde Türk ihtilâlini sonsuz saygılarla selâmlarım.

Büyük şefim, ihtilâlin hukuk tarihini Türk gençliğine anlatmamı uygun görmüşler.. Bu çok ciddî bir Maarif Vekâletimiz bana bildirdiği zaman, Selçuk'ta çiftimin başında bulunuyordum. Yapıp yapmayacağımı düşünmedim bile. Kabul ettim. Hazırlanmaya başladım. Çünkü Şef emredince, başarılmayacak bir iş olmadığına inancım vardır.

Gazi Mustafa Kemal, Türk milletinin önünde ilerleyen bir zafer bayrağıdır. Bu bayrak bugün de, yarın da, öbür gün de bütün güçlükler üstünde yükselecek ve hep yenecektir.

Ben, dünkü yeniş ve yenilişi yaşadım.

Ben, dünkü yeneni ve yenileni gördüm.

Yenen, hep yücelen, yücelen... ve sonra yayından fır-

---

(1) 1934 yılının, 8 Mart Perşembe günü, İstanbul Üniversitesinin konferans salonunda verdiğim ilk inkılâp dersinin önsözüdür.

lamış alevden bir ok gibi karanlıkları yakan Şefiyle, Türk milleti idi.

Yenilen, onun yürüyüşüne karşı koymak isteyen bütün bir dünya oldu!

Yaklaşmakta olan yarınlar içinde yenecekleri ve yenilecekleri bugünden görüyorum.

Yenecekler, dünkü yenenler, yenilecekler, gene büyük yürüyüşün önüne çıkmak isteyen bahtsızlar olacaktır.

Bu kadar inanıyorum. Siz de inanınız!

Gün, bütün eserleriyle, bütün varlığıyla inancın verimidir.

İHTİLÂLLERİN FELSEFESİ

Konumuz, Türk ihtilâlidir. Özellikle Türk ihtilâlinin hak tarihidir. Konumuz etütlerine, analizlerine başlamadan önce, genel olarak ihtilâllerin felsefesini yapmak faydalı olur. Bu etüt, bize, inkılâbımızın yeni verimlerini, yeni kurumlarımızın ana mesnetlerini (dayanaklarını), kurallarını anlatmış ve göstermiş olacaktır.

İhtilâl nedir?

İhtilâl nedir?

Almanca ansiklopediye göre (1): İhtilâl, genel anlamda, derece derece gelişme ve değişiklik ifade eden olgunlaşma (Evolution'un karşıtı olarak, mevcut bir durumun, birdenbire sarsılması ve esasından değişmesidir.

Bu anlamda olarak, tabiatta bir ihtilâlden, yahut genel ilişkilerde makine vasıtasıyla olan bir ihtilâlden bahsolunur.

Tabiatta ihtilâle örnek: yer sarsıntısı yüzünden dağların çökmesi, bir adanın yerini sulara bırakması, yahut sular içinden adalar çıkması, yanar dağlar fışkırması gibi.

---

(1) Der grosser Brockhaus

Makine vasıtasıyla ihtilâle örnek: Edinburg Üniversitesi Ekonomi Profesörü Birnie'nde (Ekonomi Tarihi) (1) makine vasıtasıyla olan ziraat, ticaret ve sanayi ihtilâlini anlatır.

Siyasal anlamda ihtilâle gelince: Anayasanın; kanunî, düzenli usullerle vücuda getirilen değişiklikler yerine, birdenbire ortadan kaldırılması, yıkılmasıdır.

Magna Carta metni

Örnek:

İngiliz şartları gibi (Magna Carta - 15 Haziran 1215) bu yolda anılabilir. Eski İngiliz rejimini bir anda devirdi.

1. Kilisenin hak ve hürriyetleri tamamen tanınmıştır.

2. Kralın vasalların tımarlarındaki adamlar üzerindeki hakları tayin edilmiştir. Krallığın (Common Conuncil)'i özel surette davet edilmedikçe ve o, uygun görmedikçe milletten hiçbir para alınamaz. Ancak kralın (fidyei necatı) (2) veliahdın silâhlanması, büyük prensesin evlenmesi, masrafları bu kuralın dışındadır.

3. Kralı ve Yahudilerin alacaklarına dair olan kanun hafifletilmiştir. Teba arasında görülecek davalara ait Vestminstr'de genel bir usul divanı kurulmuştur.

4. Arazi mülkiyetiyle ilgili davaları, kontelerde gezici hakimler görecektir.

5. Zor kullanarak getirme ve çağırma yasaktır. Hakimlerin, şeriflerin, subayların atanması düzene bağlıdır.

6. Kanuna uygun ve hakimin kararı olmadıkça hiç kimse tevkif olunamaz. Hapis edilemez. Memleket dışına çı-

(1) Birnie. Avrupa'nın Ekonomik Tarihi, S: 176, 1932

(2) Kurtulmalık, kurtuluş akçesi.

karılamaz. Bu gibiler kanun dışı yapılamayacağı gibi, sürgün de edilemezler.

7. Bir hükme dayanmadıkça, hiç kimse suçuyla ve gücüyle orantılı olmayan para cezasına çarptırılamaz.

8. İngilizler ve yabancılar barış halinde İngiltere'ye serbestçe girip çıkabilirler.

8. Kral kimseye, hak ve adalet yetkilerini satamaz. Adalet işlerini geciktiremez ve red edemez.

10. Orman kanunları hakkında bir tahkikat yapılacaktır. İngiltere'ye silâh va atlarıyla gelen yabancı askerler, soyguncular, eşkıyalar İngiltere topraklarından dışarı atılacaklardır.

11. Baronlarla beraber olan Gal Prensi ile, İskoçya Kralı Alexandr'ın talepleri yerine getirileceklerdir. Bu son sivil savaşta işlenen suçlar af edileceklerdir.

(Socuritas pacis) adı verilen ve bu şartı tamamlayan vesika gereğince yirmi beş baron bu hakları savunacak ve kral onları bozduğu takdirde onunla savaş hakkına malik olacaklardır. Bunlara büyük şart beçkileri de denir (1).

Oxfort ve Manchster Üniversitesi Tarih Profesörleri, York Powell ve T.F. Tout bu hususta şöyle söylüyorlar:

"Büyük kanun tablosu, İngiliz milletince, zalim bir kraldan zorla alındı. Bu kanun ilk defa olarak, bizim ana kanunumuzun esaslarını tesbit ve kralla halkın çeşitli hak ve ödevlerini tayin etti (2)."

---

(1) Powell ve Tout; İngiliz Tarihi.
(2) Aynı kitap S. 172, İngiltere Tarihi. A. Maurols (Fransızcadır).

Bu şart ile elde edilen yenilik

Bu şart ile ne gibi yenilikler elde edildi? Bunu anlamak zor değildir. Bilakis gayet kolaydır. Bunu anlamak için tarihi uzun uzun araştırmaya bile lüzum yoktur. Bu şart içinde anılan ve tespit edilen durumun aksini düşünmek kâfidir. Meselâ bu şartın 251 inci maddesinin birinci fıkrasında "Zor kullanarak celp yasaktır" deniyor. Demek ki şarttan önce celp zor kullanarak yapılıyordu. Şartla yapılan ve kazanılan yenilik (işkenceyi) kaldırmak oldu. 8 inci madde, barış zamanlarında İngiltere'ye girip çıkmanın serbest olduğunu beyan etmekle seyahat serbestisini kabul ediyor. Demek ki, bundan önce bu cihet serbest değildi. Şu halde kazanılan, elde edilen şey seyahat serbestisi oldu.

Bu kural, bütün yeniliklerin, ihtilâllerin verimi hakkında uygulanabilir.

Yine denebilir ki, bir ihtilâl sonunda elde edilen yeniliğin aksi eskiden mevcut olmayabilir. Bu gibi haller çok az olsa bile, mümkündürler. Bununla beraber bunları da hal ve gelecek için birer kazanç sayabiliriz.

Bir misâl daha;

Fransa İhtilâli'nde (İnsan Hakları Beyannamesi) nin, mutlakıyet rejiminin yerini bir anda alması ve birdenbire eski rejimi yıkması gibi. İnsanlığın Hakları Beyannamesi (1791).

1791 Beyannamesinin başlangıcı

"Fransız halkının temsilcileri meclis halinde toplandılar ve düşündüler ki: İnsan

haklarının unutulması, bunların hor görülmesi, meçhul kalması genel fenalıkların ve hükümet bozulmasının biricik sebepleridir. Binaenaleyh insanın doğal ve kutsal haklarını resmî bir beyanname ile neşretmeye karar verdiler. Ta ki, bu beyanname kamu oyunun gözleri önünde bulunarak onlara hak ve ödevlerini sürekli olarak hatırlatsın. Ta ki, yasama ve yürütme kuvvetlerinin kararları bununla mukayese edilerek devletin amacına uygun olsun ve saygı görsün. Ta ki, vatadaşların bütün istekleri bu sade ve münakaşa kabul etmez prensiplere dayansın, böylelikle anayasının ve genel düzenin devam ve bekasına hizmet edilmiş olsun. Sonuç olarak, millet meclisi Tanrı'nın himayesinde insanın haklarını tanır ve ilân eder."

İnsanlığın hakları metni

Madde 1. İnsanlar hür doğar, hür yaşar ve hukuken birbirine eşittir. Sosyal farklar, genel menfaatlere dayanır.

Madde 2. Bütün siyasal teşekküllerin -devlet- amacı, insanın tabiî ve zaman aşımına tabi olmayan haklarının muhafazasıdır. Bu haklar: hürriyet, mülkiyet, emniyet ve zulme mukavemettir.

Madde 3. Egemenlik ulusundur. Ulus namına olmadıkça hiçbir teşekkül, hiçbir şahıs bunu kullanamaz.

Madde 4. Hürriyet, başkasına zararı olmayan her şeyi yapabilmektir. Doğal hakların sınırları diğer kimselerin doğal haklarıdır. Bu sınırlar ancak kanunla tayin olunur.

Madde 5. Kanun ancak kanuna zararlı olan faaliyeti ya-

sak edebilir. Kanunla yasak edilmemiş bir işe engel olunamaz. Kanunun emrettiği bir şeyi yapmaya kimse zorlanamaz.

Madde 6. Kanun genel iradenin bir ifadesidir. Bütün vatandaşların şahsen kanunu yapmaya iştirak hakları vardır. Yahut temsilcileri vasıtısıyla yaparlar, milletvekilleri kanun, himaye ve ceza bakımlarından herkes hakkında aynı hükümleri ihtiva etmelidir Kanun bakımından bütün vatandaşlar birbirine eşit olduklarından yetenek, kudret ve faziletlerine göre başka hiçbir fark gözetilmeksizin mevki ve memuriyetlere girebilirler.

Madda 7. Ancak kanunun tayin ettiği hususlardadır ki, bir kimse ithal olunabilir; yakalanır ve tevkif olunabilir. Keyfi bu surette emir verenlerle bu emirleri herhangi bir suretle infaz edenler cezalandırılmalıdır. Fakat kanun namına çağrılan ve yakalanan vatandaşlar itaatle mükelleftirler. Bunda mukavemet kişiyi suçlu kılar.

Madde 8. Suçlu ilân edilinceye kadar her insanda aslolan masumiyettir. Tevkifi icap ettiğinde şahsını elde etmek için lâzım olan şiddetten fazlası şiddetle cezalandırılmalıdır.

Madde 9. Hiç kimse, hatta dinî de olsa, fikirlerinden dolayı rahatsız edilmemelidir. Şu kadar ki, bu fikirlerin kanunla düzenlenen kamusal düzeni bozmaması lâzımdır.

Madde 10. Düşünce ve fikirlerin serbest beyan ve konuşulması insanın en kıymetli haklarındandır. Şimdi, bütün vatandaşlar konuşabilir, yazabilir, yazdıklarını serbestçe bastırabilir. Şu kadar ki, bu hürriyetin kötüye kullanıl-

masından dolayı kanunun tayin ettiği hususlarda hesap vermekle yükümlüdürler.

Madde 11. İnsan ve vatandaş haklarının teminatı, genel kuvvetlerin mevcudiyetini, zorunlu kılar. Şimdi bu kuvvetler, genel faydalar içindir. Yoksa bunları idare edenlerin şahsî menfaatleri maksadıyla kurulmuş değildirler.

Madde 12. Genel kuvvetin idaresi ve devamına lâzım olan masraflar için bir umumî vergi zaruridir. Bu umumî vergi vatandaşların kudretlerine göre eşit surette alınır.

Madde 13. Bütün vatandaşlar, bizzat yahut temsilcileri milletvekilleri vasıtasıyla umumî vergileri tahakkuk ettirmek, buna muvafakat ve sarfını kontrol etmek, payları tesbit eylemek, vergi masrafları ile tahsil şeklini ve müddetini tayin eylemek hakkına sahiptirler.

Madde 14. Kamunun, idaresinden dolayı bütün devlet memurlarından hesap sormak hakkı vardır.

madde 15. Hakların teminat altına alınmadığı, kuvvetlerin birbirinde ayrılmadığı bütün kanunların anayasası yok demektir.

Madde 16. Mülkiyet, kutsal ve dokunulmaz bir hak olduğundan kimse mahrum edilemez. Ancak kamusal menfaatler icabettirince, değer ve peşin parası verilmek suretiyle istimlâk olunabilir (1).

Osmanlı İmparatorluğunun tanzimatı, (1839) İngiliz büyük şartı gibi bu sırada anılabilir.

---

(1) L'eon Duguit. Fransız Anayasası. s. 213.

Tanzimat'ın Metni

"Herkesin bildiği gibi, devletimizde, kuruluşundan beri Kuran'ın yüce hükümlerine ve şeriat yasalarına tam uyulduğundan, ülkemizin gücü ve bütün tab'asının refah ve mutluluğu en yüksek noktaya çıkmıştı. Ancak, yüz elli yıl var ki, birbirlerini izleyen karışıklıklar ve çeşitli nedenlerle şanlı şeriata ve yüce yasalara uyulmadığından evvelki kuvvet ve refah, tam tersine, zayıflık ve fakirliğe dönüştü. Oysa, şeriat yasaları ile yönetilmeyen bir ülkenin varlığını sürdürebilmesinin imkânsızlığı açık seçik ortadadır.

"Tahta geçtiğimiz mutlu günden bu yana bütün çabalarımız, hep ülkemizin kalkınması, ahalimiz ve fakirlerimizin refahı amacına yönelik oldu. Eğer yüce devletimize dahil ülkelerin coğrafi konumu, verimli toprakları ve halkının yetenekleri göz önünde tutularak gerekli girişimler yapılırsa, yüce Tanrı'nın yardımı ile beş-on yılda kalkınabileceğimiz söz götürmez.

"Ulu Tanrı'nın yardımına ve peygamberimiz hazretlerinin ruhaniyetine sığınarak, yüce devletimizin ve ülkemizin iyi bir biçimde yönetilmesi için bundan böyle bazı yeni yasalar çıkarılması gerekli görüldü.

"Söz konusu yasaların başında can güvenliği, ırk, namus ve malın korunması, vergi toplanması; halkın askere alınıp silah altında tutulma süresi gibi hususlar gelmektedir. Şöyle ki:

Orijinal metin 105. sayfada

"Dünyada can, ırz ve namustan daha kıymetli bir şey yoktur. Bir insan bunları tehlikede görünce, yaradılıştan kötü olmasa bile, canını ve namusunu korumak için olmadık çarelere başvurur. Bunun devlet ve memlekete zarar vereceği açıktır. Buna karşılık, can ve namusundan emin olan bir kimse sadakat ve doğruluktan ayrılmaz, işi ve gücü ile devletine ve milletine yararlı olur.

"Mal güvenliğinin olmadığı yerde ise kimse devlet ve ulusuna ısınamaz, ülkesinin yükselmesi ile ilgilenmez, hep korku ve üzüntü içinde yaşar. Buna karşılık, malından, mülkünden emin olduğu zaman hep kendi işi ve işinin genişletilmesi ile uğraşır. Devlet ve millet gayreti, vatan sevgisi kendisinde her gün artar.

"Vergi konusuna gelince: Bir devlet, ülkesini korumak için askere ve gerekli öbür masraflara muhtaçtır. Bu, para ile olur. Para tab'adan toplanacak vergilerle oluştuğundan bunun en iyi bir şekilde toplanması gerekir.

"Evvelce gelir sanılmış olan 'yed'i vâhit' belasından ülkemiz, hamdolsun, kurtulmuşsa da yıkıcı bir yöntem olup hiçbir zaman yararlı sonuç doğurmamış olan iltizam usulü hâlâ sürüyor. Bu, bir ülkenin siyasi işlerini ve mali konularını bir adamın keyfine, hatta cebir ve zulmüne teslim etmek demektir. Bu, adam iyi bir insan da değilse hep kendi çıkarına bakar, bütün davranışlarında kötülüğe, zulme yönelir. Bu nedenle, ülkemiz insanlarının her biri için, malına ve gelirine göre belirli bir verginin saptanması ve kimseden bundan fazla bir şey alınmaması gerekir. Yüce dev-

letimizin karada ve denizdeki askeri masrafları ile öbür masrafları da yasalarla belirlenip sınırlandırılmalı ve uygulama ona göre yapılmalıdır.

"Askerlik de yukarıda belirtildiği gibi önemli konulardan biridir. Ülkenin korunması için asker vermek halkın başlıca borcudur. Fakat bir memleketin mevcut nüfusuna bakılmaksızın, şimdiye kadar yapıldığı gibi, kiminden, tahammülünden çok, kiminden az asker alınması hem düzensizliğe, hem tarım, ticaret ve bayındırlık işlerinin kötü gitmesine, hem ömür boyu askerlik bıkkınlığı; hem de nüfusun azalmasına yol açar. Bu nedenle, her memleketten alınacak asker miktarı için uygun bir yöntem konulmalı ve dört veya beş yıl hizmet için sıra usulü getirilmelidir. Bunlar yapılmadıkça devletin kuvvetlenip gelişmesi, huzur ve asayişin sağlanması mümkün olmaz. Bütün bunların dayanağı yukarıdan beri açıklanan hususlardır.

"Bu nedenle bundan böyle, suç işleyenlerin durumları şeriat yasaları gereğince açıkça incelenip bir karara bağlanmadıkça kimse hakkında açık veya gizli, idam ve zehirleme işlemi uygulanmayacaktır. Hiç kimse, başkasının arz ve namusuna saldıramayacaktır. Herkes malına, mülküne tam sahip olacak, bunları dilediği gibi kullanacak, bunu yaparken de devlet büyüklerinin müdahalesine uğramayacaktır.

"Birinin suçluluğunun saptanması halinde mirasçılarının o işle ilgileri bulunmayacağından suçlunun malları elinden alınıp varisleri miras haklarından yoksun bırakılmayacaklardır.

"Yüce devletimizin tab'ası Müslümanlarla öbür uluslar bu haklardan tam yararlanacaklardır.

"Can, ırz, namus ve mal konularında, ülkemizin tüm halkına şeriat yasaları gereğince garanti verilmiştir. Ömür konularda da oybirliği ile karar verilmesi için, Meclisi Ahkâm-ı Adliye üyeleri gerektikçe arttırılacaktır. Yüce devletimizin bakanları ile ileri gelenleri belirli günlerde orada toplanarak, görüşlerini çekinmeden, açıkça söyleyeceklerdir. Can, mal güvenliğine ve vergilerin belirlenmesine ait yasalar böyle hazırlanacaktır.

"Askerlikle ilgili konular Bâb-ı Seraskeri Dar-ı Şûrası'nda görüşülüp karara bağlandıktan sonra sonsuza dek uygulanmaları için tasdik edilmek ve imzalanmak üzere tarafıma gönderilecektir. Söz konusu yasalar sırf din, devlet, ülke ve ulusu kalkındırma amacı ile bakanların hazır bulunacakları bir sırada herkes yemin edecektir.

"Din adamı ve vezirlerden yasalara aykırı hareket edenlerin, kanıtlanacak suçlarına göre, rütbelerine ve hatır ve gönüle bakılmadan cezalandırılmaları için özel ceza yasası çıkarılacaktır.

"Memurlara yeterli maaş bağlanmış olup, henüz bağlanmamış olanlarınkiler de belirlenecektir. Bu yolla da, şeriata aykırı olan ve ülkenin gerilemesinde başrolü oynayan rüşvet belası güçlü bir yasa ile ortadan kaldırılmış olacaktır.

"Bütün bu sayılan hususlar eski hükümlerin tümden değiştirilmesi ve yenilenmesi demek olacağından işbu fermanımız İstanbul halkına ve ülkemiz halkına duyurulacak-

tır. Bundan başka, dost devletlerin de, bu yöntemin sonsuza dek uygulanmasına tanık olmaları için fermanımız, İstanbul'daki tüm büyükelçilerine resmen bildirilecektir.

"Tanrı hepimizi başarılı kılsın; yasalara uymayanlar Tanrı'nın lanetine uğrasın ve ömürleri boyunca rahat yüzü görmesin. Âmin."

26 Şaban 1255
Pazar Günü
(3 Kasım 1839)

Tanzimatla ne gibi yenilik elde edildi, ne kazanıldı? Bu hususta da biraz önce İngiliz şartına, Fransız ihtilalinin insanlığın hakları beyannamesine uyguladığımız kural uygulanabilir.

Sosyalist thilâli

Sosyalistlik

1847 yılında Londra'da yapılan komünist kongresi adına; K.Marx ve F.Engels tarafından yazılıp dağıtılan (Komünist Beyannamesi), (Manifeste Communiste)'de şu esaslar ileri sürülmektedir: (2)

"İşçi sınıfı ihtilâlinde ilk konak, proletaryanın hakim sınıf yerine yükseltilmesi, demokrasinin fethidir.

Proletarya, siyasî egemenliğini, adım adım, bütün ser-

---

(1) Ahmed Rasim Osmanlı Tarihi. Cilt 4

(2) (Manifeste Communiste = Komünist Beyannamesi) tercümesi: çev. Kerim Sadi s: 40-43

mayeyi burjuvazinin elinden almak, bütün üretim araçlarını devletin, yani hakim sınıf olarak örgütlenmiş olan proleteryanın elinde toplamak ve üretim kuvvetlerini mümkün olduğu kadar çabuk artırmak hususunda kullanacaktır.

Başlangıçta bu, ancak mülkiyet hakkını ve burjuva üretim münasebetlerini despotça çiğneyerek ve netice itibarıyle ekonomi bakımından yetersiz ve geçici görünmekle beraber, hareket halinde kendi çerçevelerini aşan ve bütün üretim tarzını alt üst edecek araçları olması bakımından zorunlu bulunan tedbirlere başvurmak suretiyle yapılabilecektir.

Bu tedbirler elbette ki çeşitli ülkelerde birbirinden farklı olacaktır.

İlk yapılacak işler

Bununla beraber, genel olarak, en ileri ülkelerde aşağıdaki tedbirler genellikle uygulanacaktır.

1. Emlâk ve akarın istimlâki ve emlâk gelirlerinin devlet harcamalarına ayrılması.

2. Aşırı bir müterakki vergi.

3. Mirasın kaldırılması.

4. Bütün göç edenlerle, karşı gelenlere ait emlâkin müsaderesi.

5. Sermayesi devlete ait olan ve mutlak bir monopol'dan faydalanan bir millî banka aracılığı ile kredinin devlet elinde toplanması.

6. Taşıma araçlarını devlet elinde toplanması.

7. Umumî bir plâna göre, nasyonel fabrikaların ve üre-

tim aletlerinin çoğaltılması, boş toprakların işlenmesi ve ekilen toprakların ıslâhı.

8. Herkese mecburi iş, bilhassa tarım alanında endüstri ordularının teşkili.

9. Tarım ve endüstri işlerinin kombinezonu, şehirle köy arasındaki ayrılığı kaldıracak tedbirler.

10. Bütün çocukların genel ve parasız eğitimi, çocukların fabrikalarında bugün uygulanan şekilde çalıştırılmaması. Eğitim ile maddî üretimin birleştirilmesi, vesaire.

Gelişme halinde sınıf farkları kalkınca, bütün üretim, iştirak etmiş fertlerin elinde toplanacak, devlet iktidarı siyasî karakterlerini kaybedecektir. Siyasî iktidar, hakikatte bir sınıfın diğer sınıfları tazyik etmesine yarayan, teşkilât altına alınmış iktidardır. Proleterya, burjuvaziye karşı mücadelesinde, zorunlu olarak, sınıf halinde teşekkül edip de bir ihtilâl ile hakim sınıf durumuna geçince ve hakim sınıf olarak, eski üretim münasebetlerini şiddetle yıktığı zaman, bu üretim münasebetlerini şiddetle yıktığı zaman, bu üretim münasebetleriyle beraber, sınıf farklarını doğuran şartları da tahrip edecek, yani sınıfları bu suretle de bizzat kendi hakimiyetinin sınıf karakterini ortadan kaldıracaktır."

Beyannamenin sonu şu cümlelerle bitmektedir.

"Komünistler, fikirlerini ve tasavvurlarını saklamaya tenezzül etmezler. Açıkça ilân ederler ki, hedeflerine ancak bütün eski sosyal düzenin şiddetle yıkılmasıyla varılacaktır. Bir komünist ihtilâli olacak diye hakim sınıflar titresin! Proleterlerin bu ihtilâlde zincirlerinden başka kaybe-

decek bir şeyleri yoktur. İhtilâl onlara bir dünya kazandıracaktır.

Bütün ülkelerin proleterleri birleşin!" (1)

F. Engels ne diyor?

F. Engels'e göre (2), burjuva devlet, hakim sınıf hesabına işleyen bir işkence âletinden başka bir şey değildir. Bir gün proleteryanın ihtilaliyle yıkılacaktır. Gelecek nesiller, bu kurumu tıpkı, şimdi müzelerde hayretle seyrettiğimiz işkence âletleri yanında temaşa edeceklerdir!

Bu esaslardan mülhem olan 1917 Rus Komünist İhtilâli şu prensipleri benimsedi. Ve 1924 anayasasının başlangıcı olarak şu beyannameyi kabul etti.

Sovyetler beyannamesi

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği beyannamesi:

"Sovyet Cumhuriyetlerin kuruluşundan beri dünya devletleri iki kampa ayrıldılar: Kapitalist ve sosyalist kamplara.

Kapitalizm kampında; millî kin ve eşitsizlik, koloni esareti ve şövenlik, millî zulûm, ölüm, vahşilikler ve emperyalist savaşları hüküm sürmektedir.

Sosyalist kampında: Karşılıklı inan ve barış, millî hürriyet ve eşitlik, milletlerin barış içinde beraber ve kardeşçe çalışmaları hâkimdir.

Kapitalist dünyanın, milliyet meselelerini hâl için, teşebbüs ettiği, milletlerin serbest gelişmeleri, yani insanın

(1) Komünist Beyannamesi, s: 57. çev: Kerim Sadi tercümesi.
(2) F. Engels, Aile, Mülkiyet, Devlet.

insan tarafından sömürülmesi sistemi kısır kaldı. O kadar ki, milli tezatlar yumağı, gittikçe daha karışık bir hâl alıyor, kapitalizmin varlığını bile tehdit ediyor... Burjuvalık milletlerin beraber çalışması işini teşkilâtlandırmak hususunda kabiliyetsizliğini gösterdi.

Bu yalnız Sovyetler kampında ve proleteryanın diktatörlüğü iledir ki, milletin ekseriyeti toplandı ve bu suretle millî boyunduruk imha edilerek karşılıklı bir inan yaratıldı ve bu yoldan gidilerek milletlerin kardeşçe çalışmaları elde edildi.

Bu olgular sayesindedir ki; Sovyet Cumhuriyetleri içerden ve dışardan bütün dünya emperyalistlerinin hücumlarını savuşturdular. Yine bu olguları sayesindedir ki; Sovyet Cumhuriyetleri sivil savaşı tasfiye ettiler. Ve bu nedenle varlıklarını temin ile barış ekonomisini tesiste başarı gösterdiler.

Fakat savaş yılları izlerini bırakmadan geçmediler. Harap olmuş tarlalar, durdurulmuş fabrikalar, yıkılmış, tahrip edilmiş üretim kuvvetleri, kurutulmuş ekonomi kaynakları, çeşitli cumhuriyetlerin kendi başlarına çalışmalarını boşa çıkarmıştır.

Diğer taraftan, uluslararası durumun kararsızlığı ve yeni tecavüzler tehlikesi, Sovyet Cumhuriyetlerinin, kapitalist çevirmelerine karşı tek bir cephe hâlinde birleşmesini gerektirmektedir.

Lâfın kısası, Sovyet bünyesinin anlamı, sınıf bakımından uluslararasıdır, işte bu anlam, Sovyet Cumhuriyetleri-

nin çalışkanlar kümelerini, birlik yoluna götürmekte ve bir sosyalist ailesi hâlinde oluşmalarını gerekli kılmaktadır.

Bütün bu olgular, Sovyet Cumhuriyetlerinin tek bir federal devlet hâlinde kurulmalarını önemle gerektirmektedir. Bu suretle meydana gelecek devlet dış güvenliği ve iç ekonomik gelişmeyi ve milletlerin ilerlemesi için gerekli olan millî hürriyeti, temin edecektir.

Sovyet Cumhuriyetleri halkının, sonradan vukubulan kongrelerinde, ittifakla (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği) hakkında verdikleri karar, bu birliğin, birbirine hukukan eşit milletlerin, serbest bir federasyonu olduğunun teminatıdır. Birlikten serbestçe ayrılmak yetkisi her cumhuriyete tanınmıştır. Mevcut cumhuriyetlerde birliğe girmek hakkı yine bu suretle kabul edilmiştir. Hatta yarın doğacak cumhuriyetler dahi bu hak ve yetkilere sahiptir. Yani federal devlet 1917 Ekiminde konulan esasların hakikî bir taclanmasıdır. Bu esaslar milletlerin barış hâlinde kardeşçe çalışmaları idi. Federal devlet, dünya kapitalizmasına karşı emin bir kale, bir istihkâm hizmetini görecektir. Ve bütün memleketler çalışanlarının tek bir Sovyet Sosyalist Dünya Cumhuriyetleri hâlinde toplanmalarının yeni bir adımın ilk belirtisi olacaktır."

Rus Sosyalist Devletinin yetkileri

1924 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği anayasası aşağıdaki yetkileri yalnız ve yalnız devletin yüksek organlarına tanır.

Rus anayasasının 1'inci maddesi devletin genel menfaatlerinin gerektirdiği bu yetkileri şu esaslar içinde kaydetmektedir.

Ekonomik yetkiler

1. Rusya-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği iç ve dış borçları yapmak ve birliği vücude getiren cumhuriyetlerin keza iç ve dış borçlar yapmalarına müsaade etmek,

2. Dış ticaretin idaresi ve iç ticaretin düzenlenmesi,

3. Birliğin halk ekonomisi temellerini kurmak ve genel plânını yapmak. Sanayi dallarının ve özel sanayi teşebbüslerinin tayini ile birlik ve cumhuriyetler adına imtiyaz mukaveleleri imzalamak.

4. Birlik bütçesini kabul etmek. Buna cumhuriyetlerin bütçeleri de dahildir.

5. Bir para ve tek bir kredi sistemi kurmak.

6. Rusya-Sovyet Sosyalist Cumhuriyetlerinin hepsinde, yani bütün birlik içinde ortak bir tarım, topraktan, yer altından, ormanlardan ve sulardan faydalanmak için prensip koymak.

7. İş hakkında teşkilât kanunları yapmak.

8. Ölçü sistemini düzenlemek.

Sosyal yetkiler

1. Birliğin adlî teşkilâtını yapmak, usule, cezaya ve hukuka dair kanunları düzenlemek.

2. Birliğin diğer devletlerle ve birliği meydana getiren cumhuriyetlerde sınırlarında değişiklik yapmak.

3. Birlik içine yabancı cumhuriyetleri almak konusunda sözleşmeler imzalamak.

4. Savaş açmak, barış anlaşması imzalamak.

5. Devletlerarası anlaşmalar imzalamak.

6. Birliğin ordularını organize ve idare etmek.

7. Birliği meydana getiren cumhuriyetlerden birine vâki olacak göç hakkında kanun yapmak ve bu göç'er hakkında gelir sağlamak.

8. Bütün birliği kaplayan genel af hakkı.

9. Anayasaya aykırı verilecek kararları bozmak.

10. Federe Cumhuriyetler arasında çıkacak anlaşmazlıkları çözümlemek.

18 Mayıs 1929 yılında yapılan değişiklikler, bu esasları aynen bırakmıştır. Fakat 1936 değişikliği, rejimin prensiplerini bozacak kadar radikaldirler.

Lonis Marlis ne diyor?

Nitekim Fransa enstitüsü arasından Lonis Marlis (Rusya ferdin mali durumu) başlığı altında yayınladığı makalede Populaire gazetesinden naklen şunları söylüyor.

"Bu son yıllar içinde, Sovyet sosyetesinin gelişmesinin en belirli niteliği bürokrasinin kurulması ve kuvvet bulmasıdır. Bürokrasi konularını her vasıtaya başvurarak savunmaya hazır imtiyazlı bir sosyal tabaka meydana gelmektedir." (1)

---

(1) Fikirler Mecmuası, sayı 338. 13 Nisan 1940. İhanete Uğramış İhtilâl: Troçki.

Türk İhtilâli ve Prensipleri

1919 Türk İhtilâli, yine bu sırada verilecek büyük örneklerden birini teşkil eder.

Türk ihtilâlinin prensiplerini, şu cümleler içinde kısaltabiliriz.

Ulus egemenliği (kayıtsız ve şartsız)
Cumhuriyetçilik
Milliyetçilik
Halkçılık
Devletçilik
Laiklik
İnkılâpçılık

Sembolü, altı ok olan Türk İhtilâli, bu esaslar içinde bütün bir geçmişi ortadan kaldırdı. Ve onun yerine ekonomik, sosyal, siyasal yönlerden en radikal bir yenilik yarattı.

Bunlar hakkında geniş bilgiyi özel bölümlerde vereceğiz.

Faşistlik

Faşistlik XX'nci asrın, komünizme karşı koyan en önemli olaylarındandır. Bu rejimin ayırmacını "Carta del Lavoro=iş şartı"nda buluruz.

C.M.R. (İtalyan Faşist Tarihi) adındaki kitabında,: "İş şartı etrafında İtalya'da büyük gürültüler oldu. Faşistler bunu, 1791 (İnsanlığın Hakları Beyannamesiyle) 1848 (komünist manifestosuyla) bir tutarak öğünmektedirler." diyor.

Bu ihtilal hakkında da diğerleri gibi bir fikir verebilmek için iş şartı muhtevasını olduğu gibi aktarıyoruz.

I

İş şartı

İtalyan milleti, amaçları ve iş araçları, kudret ve devamı bakımından dağınık veya toplu bireylerin üstünde bir organizma ve bir varlıktır. Millet; moral siyasal ekonomik bir birliktir ki, faşist devlet içinde somut bir hale gelir.

II

İş, bütün şekillerinde; örgüt, düşünce teknik yahut el işi suretiyle olsun, sosyal bir ödevdir. Bu sıfatla, yalnız bu sıfatla devlet tarafından düzenlenir.

Üretim, amaçlarıyla beraber bir birlik ifade eder. Üretim bireylerin lerni refahında ve ulusal gücün gelişmesinde toplanır.

III

Sendika ve meslek kurumları serbesttir.. Fakat kanunen tasdik edilip de devletin kontrolüne bağlı sendikalar, faydasına kuruldukları kümenin bütün üyeleri için ortak iş sözleşmeleri yapmak ve bunlara mükellefiyet yüklemek hak veyetkilerine maliktir.

IV

Müşterek iş sözleşmesi, üretim etkenlerinin dayanışmasını, işletenlerle, işletilenlerni zıt menfaatlerinin birbi-

riyle uzlaşmasını ve bu menfaatlerin üretimin yüksek faydalarına uygun olmasını temin eder.

V

İş mahkemesi, iş anlaşmazlıklarını, (bunlar ister mevcut sözleşmelere veya başka kurallara, ister yeni iş şartlarının tayinine dair olsun) sonuçlandırmak hususunda devletin müdahale vasıtası olan bir kurumdur.

VI

Kanunen tasdik edilmiş korporasyonlar, işletenlerle, işletilenler arasında hak eşitliğini temin ederler. Bu korporasyonlar; üretimin, işin, disiplinin devamını ve iyileştirilmesini kontrolleri altında bulundururlar. Korporasyonlar, menfaatlerini temsil ettikleri üretim kuvvetlerinin birlik içinde örgütlenmesini temin ederler. Ulusal olan üretim çıkarlarını temsil ettiklerinden dolayıdır ki, korporasyonlar devletin kanuni organlarıdır. Korporasyonlar üretimin ortak menfaatlerinin temsil organları olduklarından, kendilerine katılmış olan kurumlardan vekâlet aldıkları takdirde iş disiplini yahut üretimin düzeltilmesiyle ilgili kurallar koyabilirler.

VII

Korporasyonlar devleti, üretim alanında, özel teşebbüsü, ulusal menfaatlerin en etkili ve en faydalı vasıtası ola-

rak sayar. Üretimin örgütlenmesini temin ederler. Ulusal olan üretim çıkarlarını temsil ettiklerinden dolayıdır ki, korporasyonlar devletin kanuni organlarıdır. Korporasyonlar üretimin ortak menfaatlerinin temsil organları olduklarından, kendilerine katılmış olan kurumlardan vekâlet aldıkları takdirde iş disiplini yahut üretimin düzeltilmesiyle ilgili kurallar koyabilirler.

VII

Korporasyonlar devleti, üretim alanında, özel teşebüsü, ulusal menfaatlerin en etkili ve en faydalı vasıtası olarak sayar. Üretimin örgütlenmesi ulusal menfaat ödevi olduğundan, teşebbüs sahipleri üretimin idaresinden devlete karşı sorumludurlar. Üretici kuvvetlerin iş ortaklığı, bu kuvvetler arasında birbirine karşı hak ve borçlar doğurur.

İşçi, (teknisyen, işletilen veya işleten olsun) sorumluluğu ve idaresi işletenlere düşen ekonomik teşebbüsün faal bir çalışma ortağıdır.

VIII

İşverenlerle, meslek cemiyetleri, bütün vasıtalarla üretimin artmasını, üretim maddelerinin gelişmesini, fiyatlarının inmesini temin etmek zorundadırlar. Serbest meslek veya sanat sahiplerinin temsilci grupları ile, kamusal teşebbüslerdeki işletmelerin cemiyetleri: Sanat, ilim, edebi-

yat menfaatlerinin korunmasına, üretimin ıslahına ve korporasyonlar rejiminin ahlaki gayelerinin elde edilmesine yardım ederler.

IX

Devlet, özel teşebbüsün yokluğu veya yetersizliği yahut siyasal menfaatler söz konusu olduğu durumlarda, ekonomik üretime karışır.. Bu karışma; kontrol, teşvik yoluyla yahut doğrudan doğruya olur.

X

İş anlaşmazlıklarının çözümlenmesinde, adli dava açılması için, önce korporasyonun bir uzlaştırma teşebbüsüne girmesi gerekir. Ortak iş sözleşmelerinin yorumu, uygulanması hakkında anlaşmazlık çıktığında, meslek cemiyetleri aracılık yapmaya yetkilidirler. Bu anlaşmazlıkların çözüm yolu, ilgili meslek cemiyetleri tarafından tayin olunan üyelerin yardımıyla karar verecek olan adliye mahkemelerine aittir.

Müşterek iş mukavelesi ve teminatı

XI

Meslek kurumları, müşterek sözleşmelerle temsil ettikleri işçi ve işveren arasındaki iş münasebetlerini düzen-

lemek zorundadırlar. Müşterek iş sözleşmeleri ilk basamaktaki kurumlar arasında, merkez organlarının idare ve kontrolü altında yapılır. Lakin kanun ve statülerin tayin ettiği durumlarda yüksek derecedeki kurumlara, ilk basamaktaki kurumlar yerine geçmek üzere yetki verilir. Müşterek olmak için her müşterek sözleşme, disiplin münasebetleriyle staj müddetleri, ödenek miktarı ve ödenek miktarı ve ödenme tarzlarıyla ve iş saatleriyle ilgili açık hükümleri ihtiva etmelidir.

XII

Sendikaların nüfuzu, korporasyon organlarının uzlaştırma teşebbüsleri ve iş mahkemesinin hükümleri; ücretin, hayatın, normal icaplarına, üretim imkânlarına ve çalışmanın verimine uygun olmasını sağlar. Ücretin tayini genel kuralın dışındadır; bu tayin tarafların anlaşmalarıyla müşterek sözleşmelerde belirtilmelidir.

XIII

İşçilerin hayat seviyelerindeki değişmelerle ilgili düşünceler, üretim ve çalışma şartlarına, para piyasasının durumuna göre, çeşitli kümelerin ve sınıfların menfaatlarıyla uzlaşabilecek bir ölçü içinde olmalı ve bu, istatistik enstitüsü merkezleriyle meslek grupları ve korporasyonlar nezaretinde yapılmalıdır.

XIV

Ücretin tayininde, işçinin ve işverenin ihtiyaçlarına, en uygun şekil seçilmelidir. Parça üzerine ücretlendirilmiş işlerde eğer hesaplar iki haftayı geçen müddet içinde kapanıyorsa işçiye her hafta yahut her on beş günde bir alelhesap uygun bir miktar ücret ödenmelidir.. Gece işi belli zamanlarda muntazam ekiplerle yapılmazsa, gündüz işinden daha yüksek bir ücrete bağlanmalıdır. Parça üzerinden ücrete bağlı tarifeler, normal iş kabiliyetini haiz çalışkan bir işçiye, esas ücretinden ayrı olarak en düşük bir kazanç temin edecek şeklide tespit edilmelidir.

XV

İşçinin pazar tatiline hakkı vardır. Müşterek sözleşmeler, mevcut kanun hükümlerini ve işletmenin teknik ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak suretiyle, bu kuralı uygulamayı ve bu ihtiyaçlar içinde ulusal geleneklere, askeri ve dini bayram günlerine riayet etmeyi sağlayacaktır. İş saatlerine işçi tarafından samimi ve sıkı surette uyulacaktır.

XVI

Ara vermeksizin bir sene hizmetten sonra, sabit işletmeye mensup bir işçi senelik iznini ücretli olarak geçirir.

XVII

Devamlı iş yerlerinde, kendi kusuru olmaksızın işten çıkarılan işçi, hizmet yılları sayısıyla uygun bir tazminat hakkına maliktir. Bu tazminat hakkına maliktir. Bu tazminat işçinin ölümüne dahi ödenir.

XVIII

Devamlı iş yerlerinde, işletmenin başkasına geçmesi iş sözleşmesine nihayet vermez. Ve işyerlerine bağlı işçiler ve işçi heyeti işletmenin yeni sahibine karşı haklarını muhafaza ederler. İşçinin belli bir müddeti geçmeyen hastalığı dahi sözleşmenin bozulmasına sebep teşkil etmez. silah altına alınma ve ulusal müdafaa, milis hizmetine alınma dahi işten çıkarılmaya sebep olamaz.

XIX

İşçinin disipline uygun olmayan ve işletmenin düzenli yürüyüşünü bozan eylemleri, işlenen kabahatın ağırlığına göre, para cezası ödemeyi, daha ağır hallerde tazminatsız olarak hemen işten çıkarılmayı gerektirir. İşverenin bir işçiye para cezası verme, tazminatsız olarak hemen işten çıkarmasını gerektiren durumlar aşağıda gösterilecektir.

XX

Yeni bir işyerine giren, işçi, bir tecrübe stajına bağlıdır. Bu staj sırasında sözleşme, başlaca tazminata lüzum olmaksızın, başarılı çalışma müddetine uyan ücret verilmek suretiyle iki tarafça bozulabilir.

XXI

Müşterek iş sözleşmesinin sağladığı faydalar ve uyulması gereken disiplin oturdukları yerlerde çalışan işçilere de şamildir. Bu biçim işlerde disiplini temin için devlet tarafından özel kurallar konacaktır.

İş Bulma Kurumları

XXII

Devlet, üretim ve iş şartlarının işaretleri olan kullanma dalgalarını izler ve kontrol eder.

XXIII

İş Bulma Kurumları, devlet korporasyonlarının kontrolü altında eşitlik esası üzerine kurulmuştur. İşverenler, işçilerini bu kurumlar vasıtasıyla tedarik etmelidirler. İşçi Bulma Kurumları, müracaat sırasına göre, faşist partisinin ve sendikaların üyesini tercih etmek suretiyle işçileri kayıt cetvelleri üzerinden seçmekte serbesttirler.

XXIV

İşçi meslek kurumları, işçilerin teknik kabiliyetlerini ve ahlâkî kıymetlerini gözönünde tutarak bunlar arasında seçme hakkına sahiptir.

XXV

Korporasyonlar, üyeleri vasıtasıyla kazalara mani olmak ve iş disiplinini temin etmek hususlarıyla ilgili kanunlara riayet edilmesine nezaret ederler.

Uyanıklık, Karşılılık Yardım ve Öğretim

XXVI

Uyanıklık, beraber çalışma prensibinin yüksek bir görünüşüdür. İşverenler işçi, karşılıklı olarak güçleriyle uygun bir surette uyanıklığın gerektirdiği külfetleri yüklenmelidirler. Devlet, korporasyonlar ve meslek kurumları vasıtasıyla uyanıklık (tayakküz) sistemini ve kurumlarını elden geldiği kadar birleştirmeye çalışacaktır.

XXVII

Faşist devlet:

a. Kazalara karşı sigortayı genişletmeye.

b. Doğum sigortalarının islâhı ve genişletilmesine.

c. Meslek hastalıklarına ve bütün hastalıklara karşı sigortaya doğru ilk adım olmak üzere, verem sigortası kurulmasına.

d. Elde olmayan işsizliğe karşı sigortanın gelişmesine.

e. Genç işçileri organize etmek için, özel sigorta şekilleri kabul etmek emelindedir.

XXVIII

Kazalara karşı ve sosyal sigortaların uygulanmasıyla ilgili idarî veya adlî muameleler sırasında üyelerinin menfaatlerini korumak, işçi kurumlarına düşen bir ödevdir. Teknik bakımdan elverdiği derecede, müşterek sözleşmeler, işverenlerin para yardımıyla, korporasyonların kontrolleri altında iki tarafın temsilcilerince idare olunacak hastalık yardım sendikaları kurulacaktır.

XXIX

Kayıtlı olsunlar olmasınlar, temsil ettikleri kimselere yardım, meslek kurumları için hem bir hak ve hem de bir borçtur. Meslek kurumları, yardım ödevlerini kendi organları vasıtasıyla doğrudan doğruya yapacaklardır. Meslek kurumları bu ödevlerini, diğer organlara veya kurumlara bırakabilir.

Öğretim ve eğitim ve özellikle, kayıtlı olsunlar olmasınlar, temsil ettikleri kimselerin meslekî eğitimleri meslek kurumlarının başlıca ödevlerini teşkil eder. Bu kurumlar tatil zamanlarından faydalanarak, ulusal teşekküllerle eğitimle ilgili diğer kurumların çalışmalarına yardım edeceklerdir.

Nasyonal sosyalistlik

Bu devlet sistemini, doğrudan doğruya şefinin ağzından dinlemek en isabetli bir hareket olur. A. Hitler iki eserinde (1) sistemin ana hatlarını ve bu hatlar hakkında lâzım gelen açıklamayı yapmaktadır.

Hitler teorisi

Hitler'in teorilerini dört bölüm ve çeşitli fasıllar içinde incelemek ve özetlemek mümkündür (2).

I. bölüm: Liberal burjuvalık ile Marksizmin eleştirisidir.

a. Burjuva hürriyetçiliği ve parlamenter sistem, demokrasinin ifadesidir

Sayıya dayanan demokrasi, şeflerin sorumluluğunu ortadan kaldırır. Bu demokrasi, karakterleri bozar, çirkinleştirir. Bu tarz demokraside, parti propagandaları birer yalan-

(1) A. Hitler, Kavgam, Almanca, Fransızca, Türkçe.
(2) A. Hitler, Prensibim. "Ma doetrine" Fransızca.

cılıktır. Fikirler Yahudilerin elinde bulunan matbuat tarafından yaratılır. demokrasi, Yahudi hâkimiyetinin âletidir. Bunun yerini hakikî Alman demokrasisi alacaktır.

b. Proletaryanın Marx sosyalizmi tarafından sömürülmesi

Proletaryanın doğuşu, gündeliğin güvensizliğidir ki bu, en büyük sosyal yaradır. Marksizm bunu istismar ediyor. Liberal burjuva demokrasileri bütün hatalarından başka, işçileri sosyalizme götürmektedir. Marx sosyalizminin hareket metodu:

Eşitsizlik, kütle üzerinde dehşet politikası, entellektüellerin buriuvalar üzerine dehşet politikasıdır.

c. İnsanın düşmanı

Yahudi düşmanlığı. Âdetleri ve zevki çürüten, bozan Yahudi, insanlığın basil mikrobudur. Yahudi ve Marksizm medeniyet yıkıcısıdır.

II. bölüm: Nasyonal-Sosyalist (Millî Sosyalist) İhtilâli'nin vasıtaları

a. Bir prensibe ihtiyaç

Kuvvet, bir fikrin hizmetinde olmadıkça devamlı bir netice elde edemez. Marksizme karşı koyan menfi hareketlerin yenilgisi gibi.

b. Halkın elde edilmesi

Millî parti her şeyden önce çalışanları kazanmalıdır. Burjuva seçmenlerini kendine çekmek faydasızdır.

c. Propaganda

Propaganda bir sanattır. Daima kitlelere yöneltilmelidir. Propaganda psikolojisi daima küçük ölçüde fikirleri tekrarlamaktır. Söylemek, yazıdan üstün bir propaganda vasıtasıdır. İhtilâller sözle yapılan propaganda ile patlak verir. Milyonlarca işçi söz propagandasıyla Marksizme sürüklendi. Politik toplantılar teşkilâtın psikolojisini yaratır. Marksist toplantıların tekniği. Nasyonal-Sosyalistlerde nizam hizmeti.

d. Teşkilât

Prensibin yazılma tarzı ödev ve itaat. Toplu, somut mücadele. İltihak ve mücadele edenler. Üye kabulü hususunda sınırlandırma. Teşkilâtlanmanın zorunluğu.

III. bölüm: Irk, toprak ve kan

a. Irk meselesi. dünya tarihinin anahtarıdır

Irkların gelişmesini sağlayan kanunlar. yüksek ırkların varlığı. Ariler medeniyet kurucularıdır. İdealistlik, o

kuvvettir ki, Arilerin üstünlüğünü gösterir. Yahudi Ariliğin en belirli bir zıddıdır. Yahudiler göçebe değil asalaktır. Irk'ın korunması varlığının gayesidir. Köylülük ırkın ambarı, mahfazasıdır.

b. Batı milletlerinin Yahudiler tarafından istilâsına tarihî bir bakış

Yahudi tüccarın yabancı olarak gelişi. Para ödünç veren, paraya vasıta olan Yahudi. Devlete yerleşen Yahudi. Yahudi memleketin bütün servetini sömürür. Ve imtiyazla Yahudi memleketin bütün haklarına sahip olur. Bundan sonra Alman sayılır. Yahudi insanlığın dostu görünerek suiistimallerini unutturmaya çalışır. Bununla beraber doğru ekonomiyi yıkar, işçiyi sınıf mücadelesine götürür. Yahudi Marksizmin şampiyonudur. Yahudi sendika hareketlerinin başına nasıl geçer? Sendika politika hareketlerin faaliyeti oluyor. Yahudinin zaferi. Son ihtilâl.

IV. bölüm: Nasyonal-Sosyalist devlet

a. Devlet anlayışı

Devletin Yahudi-Marksist ve demokratik telâkkisi, ırkı ve şahsiyeti tanımaza. Bunun aksine olarak ırkçı anlayışı; devleti, medeniyet için zorunlu olan Ariliğin üstünlüğünü ve devamını sağlar.

Devletin insanî ödevi. Devletin ırkçı anlayışı, şefi ve seçkinler grubunu gerektirir. Heyet ve sorumlu şef. Devlet otoritesinin tarihî esası. Irkçı devlette toplum; vatandaş teb'a ve yabancılar.

b. Irkın himayesi

Kana karşı günahlar: Melezlik, frengi. Bunları nasıl tenkil etmeli; ahlâki yayınlar, erken evlenme, iğdişlik, doğum kontrolü, cilizliğin, lağarlığın önüne geçer, ırkçı devlet ve ırkın esenlik işleri.

c. Eğitim

Burjuva hürriyeti yalnız ferdin entellektüel gelişmesini izler. Bu eğitimin birinci netice zekânın kuvvetini kaybetmesi. İkinci neticesi, genç adamın ahlâk düşkünlüğünü yenememesi oldu.

Irkçı devlette terbiye. Çocuğun fizik, karakter, zekâ bakımından ahenkli bir tarzda inkişafı. Saygı bilgisi, karar verme iradesini geliştirmek. Eğitim prensipleri. Tarih öğretimi. İnsanlık. Millî gururu uyandırmak. El işlerini ileri götürecek bir eltik teşkil. Ordu, yerine başka birşey konulamayan bur kudrettir.

d. Ekonomi

Ekonoyi, plânın başına koymak mahvolmaya gitmek-

tir. Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki Almanya. Ekonomi, devletin ırkı muhafaza için kullandığı muhtelif vasıtalardan biridir. Kahramanlık faziletleri hepsinin üstündedir.

Kapitalin rolü. Uluslararası Kapital; doğru, dürüst ekonominin tahripçisidir. III. Reichtag ve Almanya'nın ekonomik bağımsızlığı için mücadelesi. Dirije ekonomi bir prensip değildir. Fakat bir zarurettir. Almanya'nın ekonomik güçlükleri.Gündeliklerin üretim ile düzenlenmesi. Millî ekonomi, Almanya'yı yabancıdan kurtarmalıdır.

e. Sosyal hayat

Patronların pintiliğine karşı içşinin himaye edilmediği yerlerde sendikalar zorunludur. Korporasyonlar (önce) sınıf mücadelesini kaldırır. Patronlar ve işçiler, Alman büyüklüğünün sanatkârlarıdır.

f. Din ve Federalizm

Dinî inançlar milletlerin moral (ahlâk) temelidir. Protestanlık ve Katoliğin münasebetlerinde Alman milleti. Kültür kampf, hatasını tekrarlanmamalıdır. Nasyonal-Sosyalizm bir din değildir. Fakat din aleyhinde de değildir. Alman federalizminin manası kalmamıştır. Ne hukuken ve ne de fiilen. Genel eğilim merkeziyettir. Merkeziyet milletin ihtiyacına bağlanmıştır.

g. Dış siyaset

Almanya'nın harpten önceki dış siyasetinin kritiği. Nasyonal-Sosyalizm, mağlûp Almanya'nın kurtuluşu yolundaki vazifesinde. Almanya ve İngiltere. İngiltere ile ittifak. İtalya ile ittifak. Almanya ve Avusturya: Alman Avusturya, büyük Alman vatanı ile birleşmelidir. Almanya ve Fransa, 1924: Fransa, emperyalist bir millet, Almanya'nın can düşmanıdır. 1924'de Fransa, Almanya'ya doğu siyasetinde engel oldu. 1924 Fransa'sı Yahudi âleti. 1935'de Saar'ır Almanya'ya iltihakıyla arada bir anlaşmazlık kalmadı. 1936'da gerginlik ve sempati yılı. 1936'da Rus-Fransız anlaşması, Almanya'ya karşı daimî tehdit. 1936'da Fransız-Rus paktına cevap; Alman hükûmetinin barış projesi. 1938'de Almanya ile Fransa arasında sınırlar kat'î surette tahdit olundu. Arada anlaşmazlık kalmadı. Karşılıklı saygı. Ve hukukan eşitlik; müşterek düşman Yahudi'ye karşı milletlerin zarurî birleşmesi.

h. Toprak ve mesafe

Yaşama, var olma hürriyeti, ancak kâfi toprakla mümkündür. 1914 sınırlarını geri vermeye kalkışma politika bakımından bir cinayet, bir delilik olur. Tarihte Cermenlerin doğuya doğru yürüyüşü. Doğu politikasının iadesi. Almanya-Rusya. Rusya ve Yahudiler. Rusya ile anlaşma imkânı yoktur.

Bolşevik, sanatı, geçmişi inkâr eder ve karma karışıklığa götürür. Hakikî sanat geçmişe dayanır. Yahudi, kültür yıkıcısıdır. Politika ve kültür birbirine sıkı surette bağlıdır. Sanatın birinci şartı devlettir. Ekonomi değildir. Ekonomiye bağlanan 19. asır, sanat anlamını kaybetti. Nasyonal-Sosyalizm'in sanat ödevi.

İlâve. Hayat karşısında insan

Hitler nasıl Alman milliyetçisi oldu. Tahsil yılları ve Viyana'da çektiği ıstıraplar. Marksist sosyalistlerle ilk temas. Dünya Savaşı içinde Hitler bir Alman alayında. Hitler ve 1918 İhtilâli. Partinin doğumu. Birinci toplantı. Birinci Büyük Halk Meclisi 24 Şubat 1920.

Nasnoyal-Sosyalist (Milli Sosyalist) partisi kurucusu ve şefi Hitler'in teori ve geçmişini kısaca tespit etmiş bulunuyoruz. Bu teorilerin verimi olan 24 Şubat 1920 programının metni şudur:

Nasyonal-Sosyalist programı

"1. Biz, milli şuur ve vicdan esası üzerine bütün Almanların büyük bir Almanya hâlinde toplanmalarını istiyoruz.

2. Biz, bütün Almanların, diğer bütün milletlerin istifade ettikleri haklardan faydalanmalarını ve Versay ve Sengermen antlaşmalarının kaldırılmasını istiyoruz.

3. Biz tarıma elverişli toprak ve halkımızın fazlasını yerleştirecek koloniler istiyoruz.

4. Yalnız Almanlar, Alman vatandaşı; yalnız damarlarında Alman kanı olanlar Alman tab'ası olabilirler. Yahudiler Alman vatandaşı olamazlar.

5. Alman vatandaşı olmayan kimselere, Almanya'da oturan misafir nazarıyla bakılır. Ve bu bakımdan yabancıların bağlı oldukları kanunlara uyarlar.

6. Memleket yetkilerine, kanunların hazırlanmasına yalnız Alman vatandaşları iştirak etmek hakkına maliktirler. Biz, bütün devlet memuriyetlerinin, bütün işlerin Alman vatandaşlara verilmesini istiyoruz.

7. Biz, hükümetin her şeyden önce, işle ve yaşama meseleleriyle ilgili, ödevlerle meşgul olmasını ve memleketin, yerli halkını geçindirmek mümkün olmayınca, yabancıların derhal memleket dışına çıkarılmasını istiyoruz.

8. Biz, en kısa bir zaman içinde Almanya'ya göçün önüne geçilmesini ve 1914 yılının 2. Ağustos'undan sonra Almanya'ya girmiş yabancıların çıkarılmasını istiyoruz.

9. Bütün Almanlar kanunların tanıdığı hak ve imtiyazlardan eşit olarak faydalanacaklar ve yine kanunların yüklediği ödevleri eşit olarak başaracaklardır.

10. Her Alman vatandaşın ilk ödevi, kafasıyla veya eliyle icat etmektir. Ferdin faaliyeti, kamunun menfaatlerini hiçbir suretle bozmaz. Fert, ancak genel birlik kadrosu içinde gelir.

11. Bundan dolayıdır ki biz, kafa ve el işinin verimi ol-

mayan gelirlerin ve kapitale hizmet eden menfaatlerin kaldırılmasını istiyoruz.

12. Savaşların millete yüklediği büyük fedakârlıkları göz önünde tutarak, harp yüzünden kazanılan zenginliği millete karşı cinayet sayarız. Harpten doğan kazançların derhal müsaderesini istiyoruz.

13. Biz, teşebbüs şirketlerinin devletleştirilmesini istiyoruz.

14. Büyük sanayi kurumlarının kârlarının taksimini istiyoruz.

15. İhtiyarlık sigortaları istiyoruz.

16. Esenliği yerinde, yaşama şartlarına malik orta bir sınıf yaratılmasını istiyoruz. Büyük endüstri mallarının, küçük sanatkârlara makul, yaşanabilir bir fiyatla temini ve hükümetin küçük sanatkârlara en kuvvetli himayeyi göstermesini istiyoruz.

17. Milli ihtiyaçlara karşılık radikal zirai reform ile kamunun menfaatlerini temine yarayacak arazinin parasız dağıtılması için hususi bir kanunun hazırlanmasını istiyoruz.

Zirai kârlardan alınan vergilerin kaldırılmasını ve arazi üzerindeki sömürmelerin yasak edilmesini istiyoruz.

18. Kamunun menfaatlerine aykırı olarak faaliyette bulunanların şiddetle ve merhametsizce takiplerini istiyoruz.

Biz, devlete karşı suç işleyenlerle, tefecilerin ve sömürücülerin, ne olursa olsun, ölüm cezasıyla cezalandırılmalarını istiyoruz.

19. Biz, sömürme üzerine kurulu Roma hukukunun yerini, Alman hukukunun almasını istiyoruz.

20. Devlet, Alman halkının tahsil, yüksek tahsil ihtiyaçlarını ve bütün çalışkanların yüksek tahsilde bulunabilmelerini sağlayacak bir plan hazırlayacaktır vs.

Kabiliyetli çocukların her türlü tahsillerinin devlet tarafından parasız teminini istiyoruz.

21. Devlet, ananın ve çocuğun himayesi, çocukların işe gitmesinin yasaklanması, fizik, kültürün, sporun ve turizmin teşkilâtlandırılması suretiyle genel esenliğe dikkat edecektir.

22. Biz, bir sınıf hâlini almış ordunun terhisi ile yerine milli ordunun kurulmasını istiyoruz.

23. Biz, kasıtlı yalan politika haberlerinin önüne geçmesini ve bunların basın vasıtasıyla memlekette yasaklanmasını hükümetten istiyoruz.

Milli bir Alman basının kurulması için:

a. Gazete yazarlarının ve yardımcılarının Alman vatandaş olmasını,

b. Hükümetin özel müsaadesi olmadıkça, Almanya'da bütün yayın Almancadan gayri olmayacaktır. Gene böyle bir müsaade olmadıkça Almanca dahi çıkamamasını,

Almanca yayına her türlü mali iştirak, yahut muvazaalı bir surette halk efkârı üzerinde siyasi maksatlara para ile tesirin şiddetle yasak edilmesini;

Bu kaideyi bozan her türlü müesseselerin kapatılmasını ve burada çalışıp da Alman olmayanların derhal memleketten tardını,

d. Genel menfaatlere uymayan, bunlara zarar veren yayınların yasak edilmesini; sanata veya edebiyata dair olup da milli hayatımıza zararlı hareketlerin cezalandırılmasını ve bu hareketleri vücude getiren bütün vasıtaların yok edilmesini istiyoruz.

24. Biz, bütün dinler için serbesti istiyoruz. Şu şartla ki, bunlar, Cermen ırkının edep ve moraline aykırı olmamalıdır. Parti, Hıristiyanlık prensiplerini kabul eder. Bununla beraber, hiçbir mezhebe intisap etmez. Yahudi-Marksist prensiplerle dövüşür. Parti inanmıştır ki, millet ancak bu mesleğin uğursuz tesirinden şu prensibi benimsemekle kurtulacaktır:

Herkesin iyiliği, birin iyiliği içindir.

25. Tespit ettiğimiz bütün istekleri neticelendirmek için devletin merkezi yetkileri kuvvetli olmalıdır. Konfederasyon memleketlerinin bağlı olacağı parlamento ve bütün devlet müesseseleri mutlak bir otoriteye sahip bulunmalıdır.

Parti şefleri, bu programda yazılı maddeleri gerçekleştirmek için, gerekince hayatlarını feda edeceklerine yemin ederler." (1)

Hitler, Mezhebim (2) adındaki kitabında, bu program hakkında şunları söylüyor.

Hitlerin Nutku

"Toplantı 7.30'da açılacaktı. 7.15'te salona girdiğim zaman, kalbimin sevinçten çatlayacağını sanmıştım. Büyük salon yarılacak

(1) Robert Tourly, Hitler, s.109,117.
(2) Hitler, Madoetrim, 342,344.

kadar dolmuştu. Kafalar birbirine değiyordu. Aşağı yukarı iki bin kişi vardı. Bilhassa gelenler, kendilerine söylemek istediğim kimselerdi. Komünistlerle müstakiller salonun yarısından fazlasını işgal ediyorlardı. Bizim ilk büyük tezahüratımız bunlarca, çarçabuk suya düşecekti. Fakat başka türlü oldu. Birinci hatip bitirdikten sonra, sözü ben aldım. Birkaç dakika sonra kesme hareketleri her tarafta yapılmaya başladı. Salonda şiddetli çarpışmalar oldu. Askerlik arkadaşlarımdan en sadıkları ve fikrimize uyanlardan bazıları, kargaşalığın üstüne çullandılar ve böylelikle sükûneti iadeye muvaffak oldular. Yarım saatin sonunda, alkışlar, bağırmaları ve mırıltıları kesin olarak bastırmaya başladı.

O zaman programa geçiyor ve ilk defa izahına başlıyordum. Sık sık sözlerimi kesmek için yapılan hareketlere engel olan alkışlar birbirine takip ediyordu. Vakta ki, kitle önünde, 25 maddeyi noktası noktasına izah ettim ve bu hususta hükmünü vermesini kitleden istedim; daima artan bir heyecanla, bütün maddeler ittifakla kabul edildi. Daima ittifakla...

Son nokta kümenin kalbine ulaştırıldığı vakit artık karşımda yeni bir inanca, yeni bir imana, yeni bir iradeye malik insanlar vardı.

Dört saatin sonunda, salon boşalmaya başladı. Ağır ağır akan bir ırmak gibi, yığılı halk kümesi de kapıya doğru akıyordu. Bütün bu insanlar sıkışarak, itişerek gidiyorlardı. O vakit hissettim ki, bu hareketin prensipleri uzaklara, Alman halkının arasına yayılacak ve asla kaybolmayacaktı.

Artık bir kor yanmıştı. Onun yakıcı alevinde, bir gün Alman Ziğfirdine hürriyeti, Alman milletine hayat verecek kılıç dövülecekti.

Gözlerimin önünde kalkınma başlıyordu. Aynı zamanda intikam meleği de 2 Ekim 1918 ihanetine karşı kalkıyordu. Salon yavaş yavaş boşaldı. Hareket ceryanını takip etti."

Muhtelif ihtilâlleri verimleriyle buraya nakletmiş bulunuyoruz. Bunlar hakkındaki düşünüş ve görüşlerimizi ihtilâllerin kritikleri bölümünde ileri süreceğiz. şimdi, bunları aynen nakletmekle ansiklopedilerin verdikleri tarifleri görülür bir hâle getirmek istedik.

*

Saray ihtilâli

Meyer Lexikon bize bir de saray ihtilâlinden bahsediyor. Bu da bir hanedanın yahut hükümdarlık yapmakta olan hanedan mensuplarından birinin zorla düşürülmesi ve yerine diğer bir hanedan veya ferdin getirilmesidir.

Misâl:

Osmanlı tarihinde, I. İbrahim'in tahttan indirilmesi, hapis ve nihayet katledilmesidir. Birinci Abdülaziz'in tahttan indirilmesi ve intiharı, V. Murat'ın tahttan indirilmesi ve II. Abdülhamit'in aynı sonuca uğrayarak hapsi gibi.

İngiliz tarihinde I. Şarl'ın tahttan atılarak idamı gibi.

Bunları, bir ihtilâl neticesinde devlet şekli cumhuriyete inkılâp ederken, bütün hükümdar hanedânının iskatı veya idamıyla karıştırmamalıdır.

Misâl:

Fransız tarihinde, XVI. Louis'in önce iskatı, hapis ve sonra muhakeme edilerek idamı ve krallığın kaldırılması, Rusya'da Romanoflar hanedanının tamamen imhası. Türk ihtilâlinde Osmanlı hanedanının memleket dışına çıkarılması gibi.

Bunlar arasındaki fark şu suretle hulâsa edebilir: Saray ihtilâlinde değişen hanedan veya şahıstır.

Rejim değişikliğinde hükümdarlık müessesi ortadan kaldırılıyor demektir.

Fransız ansiklopedisine gelince

"İhtilâller kendiliklerinden doğarlar. Bu doğuma, genel hâlde bulunan genel sebeplere eklenen olaylar yol açar. Bunları, umumi sebeplere yahut münhasıran hadiselere maletmek düpedüz bir görüş olur."

Fransız Ansiklopedisi'ne göre "Fransız İhtilâli eski rejimle, eski idare sistemiyle kendisini anlatabilir. Onu eski rejim doğurmuş... Ona eski rejim sebep olmuştur. Yine bu ansiklopediye göre gebe hâlde bulunan bir ihtilâle, genel sebepler mi, yoksa bir çıbanı delen diken veya iğne gibi, olaylar mı meydan verir? Bu biçim bir incelemeye girişmek çok zordur. Yani Fransız İhtilâli'nin patlak vermesine bilinen olaylar sebep olmasaydı; buna başka olaylar mutlaka sebep olacaktı, denmek isteniyor.

Mesela XVI. Louis, firara teşebbüs etmeseydi; düş-

manlarla muhaberede bulunmasaydı, krallık kaldırılmayacak, XVI. Louis'in başı giyotin altında koparılmayacak ve bilhassa Cumhuriyet ilan edilmeyecekti; denemez. Genel sebeplerle gebe hâlde bulunan ihtilâle, başka olaylar etkili olacak ve Cumhuriyet yine mutlakıyetin yerini alacaktı.

Burada ayrıca işaret edilmek istenilen nokta, benim anladığıma göre ihtilâllerde bir nevi determinizmin hâkim olmasıdır. (1)

Son çıkan Fransız ansiklopedisine göre

"İhtilâl, bir millet içinde, yeni bir idarenin, yeni bir düzenin ve yeni kurumların, eskilerin yerini almasıdır.

İhtilâl bazen kanuna dokunmaksızın yalnız devletin şeklini değiştirebilir; yani sadece siyasal olabilir. 1848 İhtilâli gibi. Bu ihtilâl eğitimi, genel seçimi zorunlu kıldı, eski deyimle (Reyiâm). Fakat sosyal meselelere ilişmedi."

İngiliz Ansiklopedisi

Bu eser ihtilâli şöyle anlatıyor: "İhtilâl, halkın elbirliği ile az çok sert ve şiddetli olarak, memleketin ve hükümetin iç teşkilâtını değiştirmesi ve bozmasıdır." (2)

---

(1) Ansyclopedie Française.

(2) A. Britannica.

Ansiklopedilerin sentezi ve kritiği

Gözden geçirdiğimiz ansiklopediler, ihtilâli, siyasal ve sosyal bakımlardan mütalâa etmektedirler. Açıkça ekonomik meselelerden bahsetmiyorlar. Bence bu bir noksandır. Belki kapalı bir tarzda bir şeyler söylüyorlar. Bunlardan zoraki bir şeyler çıkarmak mümkün ise de bu yine bir eksikliktir. Açıkça bahsetmeli idiler. Şimdiye kadar yaptığımız etütlerden çıkarılabilecek netice şudur:

1. İhtilâlin tarifidir. Hemen bütün ansiklopediler (La Grande Ansyclopedie-müstesna) bunda birleşiyorlar: Eski toplum düzeninin yerini, yeni bir toplum düzeninin alması. Ve bu işin kuvvetle başarılması.

Bu ihtilâli mutlaka kuvvetle başarmanın zaruri bir şart olmadığını da kendi tarif ve tahlillerimizde göreceğiz. Ve bu tariflerin eksik olduklarını da anlayacağız.

2. İhtilâllerin tasnifidir.

Meyer Lexikon, ihtilâlleri şöyle böyle bir tasnife tabi tutmuştur. Fakat siyasal ve sosyal ihtilâli diğerleri gibi karıştırmış, hele ekonomiye hiç yer vermemiştir. Nitekim yeni Fransız ansiklopedisi de 1948 İhtilâli'nde eğitimin mecburiyeti prensibini, siyasal kabul ediyor ki, bu sosyal bir harekettir.

Bütün bu ansiklopedik etütlerimizden aldığımız verim: İhtilâller kuvvetle başarılır. Politik ve sosyal olurlar.

Bundan ibarettir.

Yalnız ansiklopedi Britannica ve Stat Lexicon, ihtilâ-

li genel olarak tanımlamışlar ve fakat sınıflamaya ya cesaret edememiş, yahut ihmal etmişlerdir.

Bize göre ihtilâl nedir?

Sorumuzu tekrarlayabiliriz:

İhtilâl nedir?

Bence, tam ve olgun anlamıyla ihtilâl; mevcut bir politik, sosyal ve ekonomik düzenin yerine; yine politik, sosyal ve özellikle ekonomik, yeni ve ileri bir düzeni zorla ve çoğu zaman silah gücüyle başaran harekettir.

İhtilâl sadece politik ise, buna tam bir ihtilâl diyemeyiz.

1905 Rus İhtilâli (Duma) (1)

1908 Osmanlı İhtilâli Anayasa'nın uygulanması hareketini bu türden ihtilâllere örnek olarak gösterebiliriz.

Bunların her ikisi de sosyal ve ekonomik düzene iliş-mediler ve onları oldukları gibi bıraktılar. Bu sebepten millet hesabına aşağı yukarı büyük bir şey yapılmamış oldu.

İhtilâl sadece politik ve sosyal ise, yine tam ve eksiksiz bir ihtilâl söz konusu değildir.

1848'de genel seçimi ve eğitimi mecburi kılan Fransız İhtilâli buna bir örnektir.

İhtilâl, tam ve eksiksiz anlamıyla hükmünü yürütebilmek için dört unsuru kavramalıdır.. Politik, sosyal ve özellikle ekonomik alana girmeli ve ileri bir rejim kurmalıdır. Böylece, eskiliğin yerini, yeni bir düzen ve kuruluş almalıdır.

1789 Fransız İhtilâli'ni,

1917 Rus Sosyalist İhtilâli'ni,

---

(1) Devlet ve İhtilâl, Lenin.

1919'da başlayan Atatürk İhtilâli'ni, tam ve eksiksiz ihtilâllerin örnekleri diye hatırlayabiliriz. Çünkü bunlar düzeni baştan başa değiştirdiler ve ileriye götürdüler.

Bunlar, başka başka mahiyette olmakla beraber toplumun durumunu; sadece politik ve sosyal bakımlardan değil; aynı zamanda ekonomik açıdan da kavramış ve eski düzeni yıkarak yerine yenisini ve daha ilerisini kurmuşlardır.

Zorla, silah gücü ile başarılan herhangi bir harekete ihtilâl demek; konuya düzeyden ve üstünkörü bakmak olur. Çünkü ortada, ihtilâlin sözünü ettiğimiz üç unsurda kökten bir değişme yoksa, burada ihtilâl değil, sadece bir post kavgası söz konusudur. Hatırımızda kalmaya değer ki, zor ve silah gücü, herhangi bir ihtilâlin unsurları değil, fakat çoğu zaman ihtilâllerin başarılması için zorunlu araçlardır. Böyle bir araca başvurmaksızın ihtilâlin ana unsurları saydığımız şeylerde kesin bir değişiklik yapılmış ise ihtilâl vardır. Ve muvaffak olmuştur.

Mesela:

1876 Mithat Paşa Kanunu Esasisi ve bunun neticesi olarak 1878'e kadar süren Osmanlı parlamento rejimi politik bir ihtilâl sayılır. Fakat bu, rejimi kurmak için zora ve silaha başvurulmamıştır. Bunun aksi olarak 1908 Osmanlı İhtilâli zorla ve silah gücüyle başarılmıştır. (1)

İhtilâlin belli başlı ayırmaçlarından birisi de, eskiliğin yerine ileri bir yenilik getirmesidir. Zorla ve silah gücüyle

(1) İkinci Abdülhamit'in Saltanatı ve Hayatı Siyasiyesi, Osman Nuri.

yahut zorsuz ve silahsız başarılan bir iş gerileme ise, bu bir ihtilâl değil, bir kaytaklıktır. Eski deyimiyle bir irticadır.

Eskilik, yenilik

- Eskilik ve yenilik nedir?

- Eskiliği ve yeniliği ayırt eden ölçü nedir? Bunu biraz da estetiğin yardımıyla halledeceğiz.

Yenilik, eskiliğe nispetle güzeldir. Ve eskilik yeniliğe nispetle çirkindir. Yenilik, iyilik; eskilik ise kötülüktür.

Güzel, çirkin; iyi ve kötü nedir?

Nasıl anlatayım?

Muma nispetle gaz lambası, gaz lambasına nispetle hava gazı ve hava gazına nispetle elektrik bir yeniliktir. Eskilere nispetle yeniler, birer güzellik ve iyiliktirler. İhtilâl öyle bir iyiliktir ki, millet yeni haliyle eskisine nazaran gerek maddi ve gerek manevi, daha iyi bir duruma girer.

Politik, sosyal, ekonomik yenilikleri de bunlara kıyas edebilir ve bir sonuca varabiliriz.

Ayırt hakkı

Bunları kim ayırt edecek?

İhtilâlin yapıldığı çağın sağduyusu ayırt eder. Her çağa özgü bir sağduyu vardır ve bu o çağın ortak uygarlığına bağlıdır.

Politik bakımdan ihtilâl veya ilerleme; ulusu, elden geldiği, mümkün olduğu kadar egemen kılmaktır. Egemenlik ulusundur, prensibini varabileceği mutlak sınıra ulaştırmaktır. Mesela: İsveç Anayasası bu bakımdan en ileri bir eserdir. İngiltere, Fransa, Türkiye Anayasaları bundan geridirler. İsviçreliler için bizlere doğru gelmek bir kaytaklık

(irtica) olur. Fakat bizlerin onların anayasasına gitmemiz politik bakımdan bir ihtilâldir. Çünkü, İsviçre'de ulus egemenliği bizlerden ileridir. Onlarda, büyük işlerde, son söz millet meclisinin değildir. Referandum veya insiyatif usulü ile milletindir (1).

Fakat bizlerin mutlakıyete, hilâfete dönmemiz bir geriliktir.

Ekonomik ve sosyal alanlara gelince: Eskiliğin yerini alan yeni, sosyal ve ekonomik kurumlar, manevi ve maddi bakımdan milletin refah ve saadetini her ne kadar yükseltmiş ise o kadar ileridir. Mevcuda nispetle daha fena bir duruma koymuş ise geridir. Gerileme vardır. Ekonomik ve sosyal kaytaklık vardır.

İhtilâllerin gayesi milletin her yönden ilerlemesi, daha güzele, daha iyiye doğru gitmesidir. Bunun aksi, ya post kavgası ya kaytaklıktır, irticadır.

Millet geri gidebilir mi?

Bir millet geri gidebilir mi?

Milletin kaytaklık hakkı var mıdır?

Egemenlik haklarına dayanarak bir milletin gerileme, geri gitme hakkı yoktur.

Çünkü geriler, ilerilere nispetle birer kötülüktürler. Hayat gerilerde değil, ilerlerdedir.

Hayat kötülüklerde değil, ilerilerde, iyiliklerdedir. Gerilerde ölüm vardır. Bir millet öleceğim diyemez. Yaşama ve yaşatma ilerilerdedir. Bir milletin yaşama ve yaşatma hakkı vardır. Bir millet yaşayacağım diyebilir.

---

(1) İsviçre Anayasası.

Yaşayacağım! Evet...
Öleceğim! Asla...
Efendi olacağım! Evet...
Köle olacağım! Asla.

Bir örnekcik:

Sultanlık, hilâfet, krallık, imparatorluk kurumları, hatta bunlar meşruti olsalar bile, Cumhuriyet'ten geridirler.

Bunların meşrutilerinde bile, millet hâkimiyeti, kayıtlı ve şartlıdır. Hükümdar, ulus egemenliğinde ortaktır.

Osmanlı "Kanuni Esasisi"
İngiliz şartları (Magna Charta)
Japon Anayasası;
Bu sırada sayılabilecek vesikalardır.

Hatta meşruti bir krallık olan Belçika'da bile durum bunlardan daha fazla mutlu değildir.

İleri sürdüğümüz teze göre Cumhuriyet'ten hilâfete, saltanata, krallığa inmek şöyle dursun, meşrutiyete bile dönmek, bir milletin hakkı olamaz. Çünkü böyle bir durumda millet, kendi egemenliğinden kısmen olsun feragat etmektedir.

Amaç, egemenlikten kısmen feragat değil, egemenliği her yönden tamamen elde etmektir. Biz Cumhuriyeti bile bunların ilerisidir diye benimsemiş bulnuyoruz. Eğer insan haklarını ve ulus egemenliğini Cumhuriyet'ten fazla gerçekleştiren bir rejim keşfedilecek olursa bizim onu kabule hazır olduğumuza şüphe yoktur.

Hatırlarda kalmaya değer ki, modern demokratik anlayışa göre halk iradesi, ulus egemenliği bölünemez (1), egemenliğini kısmen veya tamamen kaybeden milletler hürriyetlerinden vazgeçmişler demektir. Halbuki modern anlayışa göre insanlar hürriyetlerinden tamamen değil, kısmen bile vazgeçemezler.

Bir ferdin, bir milletin "ben hür olmayacağım, esir olacağım" demek hakkı yoktur.

Bir ferdin, bir milletin yalnız ve ancak "ben hür olacağım" demek hakkı vardır.

Akla şöyle bir soru gelebilir:

İnsanlar ve milletler kendilerine ait olan hakları istedikleri gibi kullanamazlar mı?

Kullanırlar, fakat bu kullanma bir şartla mümkündür. İleriye, yükselmeye ve yaşamaya doğru...

Bu haklar geriye doğru.. ölüme doğru asla kullanılamaz.

Hem bir neslin, gelecek nesiller üzerinde kötülüğe doğru tasarruf hakkı nasıl kabul edilebilir? Bir nesil, gelecek nesiller üzerinde fenalığa doğru nasıl hükmedebilir? Nasıl olur da bir nesil, gelecek nesillere bir esaret mirası bırakabilir?

*

Buraya kadar ihtilâlin unsurlarını inceledik. Şimdi de ihtilâlleri başarılı kılan sebepler üzerinde durabiliriz:

---

(1) Jan Jak Rousseau, Toplum Sözleşmesi, Contra Social, Sivil hükümet, Du Gouverment Civil.

Zekâ ve bilgi, taktik, feragat, ölümden korkmamak bir ihtilâlin unsurlarından olmamakla beraber, onu başarılı kılan belli başlı hatta biricik âmillerdir.

İhtilâllerde başarı, zekâ ve bilgi ile eş olarak yürür. Tarih diyor ki: Büyük şeflerin eserleri de büyüktür. İhtilâllerin genişliği ve kavrayışı şeflerin kafalarının dışa yansımasıdır.. 1919 Türk İhtilâli, Atatürk'ün kafasının bir fotografisinden başka bir şey değildir. O, modern milletler karşısında, bin yıl geri kalmış bir ulusu, bir hamlede bin yıl ileri götüren bir zekâ ve bir bilgi idi.

Bin yıl diyorum. Bu bir hayal değil, hayalleri geçip aşan bir hakikattir.

Eğer, bir milletin durumunu müesseseleriyle ölçmek isabetli bir şey ise -ki bunda bence şüphe yoktur- Atatürk İhtilâli, patlak verdiği gün müesseselerimiz 14 asır önce ortaya konulmuş olan şeriat kuralları idi. Bugün modern milletlerin karşısında, Mustafa Kemal'in eliyle kurulan yepyeni bir devlet rejimi içinde, en modern kurumlarla donatılmış olarak çıkmış bulunuyoruz.

Ve, biz varız! diyoruz.

Bu sesi, herkes ve bütün dünya saygıyla dinliyor.

İşte ihtilâlde zekâ ve bilginin payı.

*

Max Beer'in Sosyalist Meslekler Tarihi'nde verdiği malûmata göre Spartacus İhtilâli'nin dev gibi Roma İmparatorluğu'nu yerlerin dibine geçirmesine, esir dünyayı hür

kılmasına ramak kalmıştı. Şeflerin idaresizliği, bu muzaffer ihtilâli Roma kapıları önünde yerlere serdi.

*

Sahibüzzibh hareketi adını taşıyan ihtilâl Abbasiler saltanatının altını üstüne getirmek üzere idi. Cürci Zeydan'ın verdiği bilgiye göre yalnız Irak'ta, bu yolda, iki milyon adam öldürüldü. Fakat şefin idaresizliği, davanın sonunu bir hiçle bitirdi. Kendi kafasını kaybetti. Hem de kendi adamlarının eliyle.

Kerenski'nin 1914 Dünya Savaşı sonlarında yaratmak istediği Rus Burjuva Cumhuriyeti Lenin'in dehası karşısında, güneş altında eriyen bir buz parçası gibi su hâline geldi ve döküldü gitti.

Atatürk yalnız iç muarızlarla uğraşmadı, ona karşı bütün bir dünya ayaklandı.

"Dur ve teslim ol!" dedi.

O durmadı. Yılmadı. Ve bu günü yarattı.

Atatürk, işleri nasıl başardığını soranlara her vakit şu karşılığı verirdi:

"İşleri başarmak için en büyük hazine ve kuvvet Türk milleti idi. Olamaz diyenler, hazineyi görmüyorlar ve milletimizi tanımıyor, anlayamıyorlardı."

Mesela:

Sivas Kongresi'nde, Kara Vasıf kendi ve arkadaşları namına şöyle diyordu:

"Düşmanlarımız diritnot yapıyorlar, biz yelkenli gemi bile yapamıyoruz. Onların tankları var, bizim ise kırık dö-

kük kağnılarımız var. Onların orduları var, bizim derme çatma çetelerden başka bir şeyimiz yok. Milyonlarca lira borcumuz var. Her yıl bunun anasını değil, faizini bile ödeyemeyecek kadar fakiriz. Bu şartlar içinde bize düşmanlarımız bağımsızlığınızı tanıyoruz deseler bile biz kabul etmemeliyiz. Manda istemeliyiz" diyordu (1).

Diğer taraftan Halide Edip işi gücü bırakmış, boyuna Atatürk'e mektup yazıyor, Amerika mandasını tavsiye ediyordu (2).

Feragat ve ölümden korkmamak. Tarihin verimlerine göre zekâ ve bilgi feragatle beraber olunca ihtilâllerin zafer sürati şimşekleşiyor. Hiçbir şey onlara karşı koyamıyor. Mesafenin, zamanın anlamı kalmıyor. Einstein'ın yeni teorileri burada canlanıyor. Asırlar yıl, yıllar ay, aylar gün, günler dakika hâlini alıyor. Türk ve Rus İhtilâllerinde olduğu gibi. Atatürk'ün medeniyet dünyası önünde, bin yıl geri kalmış bir milleti, Türk milletini bir hamlede bin yıl ileri götürmesinin sebepleri içinde onun büyük feragatini anmak gerekir. O, aç kaldı. Ölüme mahkûm oldu. Fakat milletini düşündü. Yalnız milletini, açlığı ve ölümü değil.

Fransız İhtilâli'nin bir iki defa sürçmesine sebep, bence feragatin ihmalidir. Bir kısım ihtilâlcilerin cep doldurma hastalığına tutulmalarıdır (3).

Yeri gelmişken tarihin büyük ihtilâlcilerinden bazı feragat örnekleri anabiliriz.

---

(1) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk.
(2) Gazi Mustafa Kemal, Nutuk.
(3) G. Lebon, Fransız İhtilâli'nin Psikolojisi.

İsa'yı ele alıyorum

Bu adamı, bir din hareketinin peygamberi olarak değil, din perdesi ardında başardığı büyük bir ihtilâlin şefi olarak mütalea ettiğimiz zaman ne görüyoruz?

Hep ve daima feragatin ve ölümden korkmamamın son aşamalarını.

İsa ihtilâl bayrağını açarken şöyle bağırmıştı: "Ey hahamlar! Siz dul kadınların, öksüz çocukların kefen soyguncularısınız!"

İsa işe böyle başladı.

Max Beer'e göre: O, pek ilkel şekilde de olsa bir sosyalist idi. Sosyalist ihtilâli yapmak istiyordu. Sonra onu ölümle korkutmak istediler. Korkmadı. Başına kızgın demirden dikenli bir taç geçirdiler. Çarmıha çıkardılar, ellerinden, ayaklarından ve göğsünden çiviledîler. Orada can verdi. Fakat bu feragatin, bu ölümden korkmamamın sonu ne oldu? Bugün insanlığın yarısı o çarmıhın altında toplanıyor. Vicdanını çarmıhta gerili adamın önünde, diz üstünde süslemeye, ona sükûn vermeye çalışıyor!

Size biraz da Muhammed'den bahsetmeliyim

Muhammed işe başladığı gün, Arabın en zengin kadınlarından birisiyle evli bulunuyordu. Bu Hatice idi. Bütün servetlerini davaları yolunda harcadılar. Muhtaç hâle düştüler. Muhammed'e reva görülmedik işkence ve hakaret

kalmadı. Kâbe'de namaz kılarken kafasına deve işkembesi geçirildi. Secdeden başını kaldırmadı. Kızı Fatime geldi, üstünü başını temizledi, evlerine götürdü. Onu imana geleceğiz diye Taifliler davet ettiler. Taif'e girerken, taşlarla karşıladılar. Yara bere içinde kaldı. Ölüyordu. Soluk soluğa akrabalarından birinin bağına sığındı. Ona biraz su getirdiler. Akrabaları müşrik olduğundan o hâlinde bile onlardan su almadı. O haliyle akrabalarının kölesini Müslüman yapmakla uğraştı ve muvaffak oldu. Hür olan köleyle beraber yola çıktı. Mekke'ye vardı. Bu defa mekkeliler onu şehre kabul etmediler. Nihayet bir adam çıktı. Onun kefaletiyle şehirde barınabildi. Fakat davasını yürütmekten bir an geri kalmadı. Öz amcası Ebuleheb onu nerede görse bağırır ve "Ey ahali! Biraderimin oğlunun sözlerine kanmayınız, o bir yalancıdır!" diye tahkir eder, tahkir ettirirdi. Sokaklarda yeğeni Muhammed'i yuhalara tutturur, herkesin başına geçerek onu taşlar ve taşlatırdı.

O kadar ki, bir gün Muhammed'i öldürmeye ve öldürtmeye karar verdi.

Muhammed bin bir güçlük içinde Medine'ye kaçtı. Davasından dönmedi. Dava ilerliyor ve kazanıyordu. Ona binbir suikastler tertip olundu. Hepsini atlattı.

Bütün yakın akrabalarını dava uğrunda şehit verdi. Hayber Savaşı'nda amcasının oğlu Ali bulunmamıştı; gözlerinden rahatsız yatıyordu. Fakat yatağında duramadı. Muhammed'e savaş meydanında katıldı. Savaşa çıktığı zaman, Muhammed "Yarabbi! Akrabamdan kimse kalmadı. Hepsini

senin yolunda feda ettim.. Ali'yi de alacaksan, beni de al!" diye yalvardı ve ağladı. Feragatin derecesi görülüyor mu?

Büyük feragatin sonu ne oldu?

Muhammed hayata gözlerini yumduktan on yıl geçmeden kralların taçları, tahtları çöl Araplarının ayakları altında çiğneniyordu.. "Vakkas oğlu Sa'd"ın kumandasındaki 30.000 kişilik çöl Araplarına İran kapılarını açmış, dünya haritasından silinmiş, koskoca İran, bir Arap eyaleti hâline gelmiş, Arap davası Türkistan sınırlarına dayanmıştı.

Firdevsî Şehname'sinde istediği kadar hilkatin yüzüne tükürsün. Ve çölde kendini çekirgeyle besleyen baldırı çıplak Arap'a, iran'ı çiğnettik diye feryat ettirsin.

Feragat'e, inançla yürüyen Arap'ın önüne, inansız, feragatsiz taclı İran çıkamaz, ona karşı koyamazdı.

Taçlar ve tahtlar, çekirge ile beslenen, feragatli, inanlı yalın ayaklıların önünde eğilmeye mahkûmdur.

O kadar ki, hicretin yüzüncü yılında Araplar İspanya içerlerine, Afrika'nın kuzeyine, İstanbul kapılarına kadar dayandılar. İstanbul muhasarasında vefat eden Muhammed'in ihtiyar arkadaşlarından Ebaeyyubülensari, vefatından evvel şöyle bir vasiyette bulundu:

Eyyubülensari anekdotu

"Ölüyorum, ölünce cesedimi bir tahta üzerine uzatın ve onunla surlara hücum edin!"

Koca idealist yalnız dirisini değil, ölüsünü bile büyük davaya adamıştı.

Araplar İspanya'yı da aşarak Puatya önlerinde, Paris'in yanı başında göründüler. Abdurrahman Gafiki şehit düşmeseydi Arap bayrakları Paris burçlarında esecekti.

Ebubekir anekdotu

Ebubekir, İslâm'ın birinci halifesi Arap'ın milyonerlerinden biri idi. Bütün servetini davası uğruna sarfetti. Ölürken kızı Ayşe'yi çağırdı ve şunları söyledi: "Bir hırkam, bir devem, bir de kölem var. Ben ölünce yerime geçecek adama bunları teslim et, çünkü bunları beytu'maldan almıştım benim değildir" diye gözlerini bu dünyaya kapadı.

Ömer anekdotu

Ömer, İslâm'ın ikinci halifesi, zengin değildi. Fakat borçlu öldü, "Ebu'lülü" adında biri tarafından vuruldu. Ömer bir gün karısının üzerinde yeni bir entari görmüş, nasıl tedarik ettiğini sormuş. Karısı beytulmal'dan her gün kendilerine yemek için gönderilen nafakadan artırdığı para ile aldığını söylemiş.

Ömer, "Ya!" demiş, "Madem ki, artırabeliyorsun şu hâlde bize, beytulmal, ihtiyacımızdan fazla erzak veriyor. Öyleyse entari bizim hakkımız değildir." Entariyi çıkartmış ve doğruca hazineye vermiş.

Aziz oğlu Ömer anekdotu

Size bir de, müsaade ederseniz, Emevilerden Aziz oğlu Ömer'e ait bir anekdotu nakledeyim; halife tahta çıktığı gün, karısı sevinerek tebrike koşmuş. Bu kadın da Emevi prenseslerden biri. Ömer, derhal "Sevinme!" demiş. Karısı niçin deyince, "Çünkü ilk iş olarak üzerindeki elmasları, pırlantaları hazineye teslim edeceğim. Zira bunlar senin değil, babalarımızın haksız

olarak millet hazinesinden aldıkları paralarla tedarik edilmiştir" cevabını vermiş. Nihayet Ömer'in doğruluğu Emevilerin işine gelmediğinden onu yine akrabaları zehirledi.

Bir gün ölüm döşeğinde yanıp yatarken, kayınbiraderi halifenin ziyaretine gelmiş ve üzerindeki gömleği kirden simsiyah görünce utanmış, kız kardeşine "Yarın yine geleceğim, halifenin üzerinde bu gömleği görürsem seni öldürürüm" diye yemin etmiş. Ertesi gün yine gelmiş ve aynı gömleği halifenin sırtında görünce kızkardeşini öldürmek için yere vurmuş. Kadın feryat ederek, "Bir sözüm var, müsaade et söyleyeyim" demiş. Söylediği şudur, "Halifenin başka gömleği yok, bunu çıkarıp yıkayabileyim!" Halife zehirlenerek kirli bir gömlek içinde son nefesini verdi (1).

Devlet adamlarında fakirlik zenginlik

Bu feragatlerin sonu ne oldu! Tarihi sarsan, yerinden oynatan, yürüyüşünü değiştiren eser meydandadır. Bilmem ki, bunu izaha lüzum var mı?

Devlet adamları fakir ölmelidirler ki, idare ettikleri milletler zengin ve mesut olsunlar. Devlet adamları cep doldurmaya kalkarlarsa millet, fakir, bahtsız olur, dava da yenilir, çürür.

Çünkü milletin kazanması ve davanın muzaffer olması imkânı kalmaz. Fakirlik içinde ölmek, devlet adamının, hele ihtilâl şeflerinin süsüdür. İhtilâl şefleri, devlet adamları fakirlikle taçlanırlar.

Biraz daha berilere gelelim.

---

(1) Cevdet Paşa, Kısası enbiya, Abrurrahman Şeref, Zübdetülkassas.

Tanzimat'ın Metni

"Cümleye malûm olduğu üzere devleti aliyyemizin bidayeti zühurundan beri ahkâmı celilei Kur'aniye ve kavanini şer'iyeye kemalile riayet olunduğundan saltanatı seniyemizin kuvvet ve mikinet ve bilcümle tab'asının refah ve mamuriyeti rütbei gayete vasıl olmuşken yüz elli sene vardır ki gavaili müteakibe ve esbabı mütenevviaya mebni ne şer'i şerife ve ne kavanini münifeye inkıyat ve imtisal olunmamak hasebile evvelki kuvvet ve mamuriyet bilâkis zaf ve fakra mübeddel olmuş ve halbuki kavanini şer'iye tahtında idare olunmayan memalikin payeder olamayacağı vazıhattan bulunmuş olup cülusü hümayunumuz ruzu firuzundan beri efkârı hayriyet asarı melukânemiz dahi mücerret imarı memalik ve enha ve terfii ehali ve fükara kaziyei nafiasına münhasır ve memaliki devleti aliyemizin mevkii coğrafisine ve arazii münbitesine ve halkın kabiliyet ve istidatlarına nazaran esbabı lazımasına teşebbüs olunduğu halde beş on sene zarfında bitevfiki taâlâ surur matluba hasıl olacağı zahir olmakla avni inayeti hazreti bariye itimat ve imdati ruhaniyeti cenabı peygamberiye tevessül ve istinat birle bundan böyle Devleti âliye ve memaliki mahrusamızın hüsün idaresi zımmında bazı kavanini cedide vaz ve tesisi lâzım ve mühim görünerek işbu kavanini muktaziyenin mevadı esasiyesi dahi emniyeti can ve mahfuziyeti ırz ve namus ve mal ve tayini vergi ve asakiri muktaziyenin sureti celp ve müddeti istihdamı kaziyelerinden ibaret olup şöyle ki dünyada candan ve ırz ve namusdan eaz bir şey olmadığından bir adem anları tehli-

kede gördükçe hılkati zatiye ve cibilleti fıtriyesinde ihyanete meyli olmasa bile muhafazai can ve namusu için elbette bazı suretlere teşebbüs edeceği ve bu dahi devlet ve memlekete muzir olageldiği müsellem olduğu misüllu bilâkis can ve namusundan emin olduğu halde dahi sıdkı istikametten ayrılmayacağı ve işi gücü hemen devlet ve milletine hüsnü hizmetten ibaret olacağı dahi bedihi ve zahirdir ve emniyeti mal kaziyesinin fıkdanı halinde ise herkes ne devlet ve ne milletine ısınamayup ve ne imarı mülke bakamayup daima endişe ve ızdırabdan hali olamadığı misüllu aksi takdirinde yani emval ve melâkin de emniyeti kâmilesi olduğu halde dahi kendi işile ve tevsii dairei taayyüşile uğraşup ve kendisinde gün be gün Devlet ve Millet gayreti ve vatan muhabbeti artup ona göre hüsnü harekete çalışacağı şüpheden azadedir ve tayini vergi maddesi dahi çünkü bir devlet muhafaza'i memaliki için elbette asker ve leşkere ve sair masarifı muktaziyeye muhtaç olarak bu ise akçe ile idare olunacağına ve akçe dahi tab'anın vergisile hasıl olacağına binaen bunun dahi bir hüsün suretine bakılmak ehem olup eğerçe mukaddemlerde varidat zan olunmuş olan yedi vahit beliyesiden lehülmad memaliki mahrusamız ahalisi bundan evvelce kurtulmuş ise de alatı tahribiyeden olup hiçbir vakitte semerei nafiası görülemeyen iltizamat usül muzırresi elyevm cari olarak bu ise bir memleketin mesalihi siyasiye ve umuru maliyesini bir ademin yedi ihtiyarına ve belki pençei cebrü kahrıne teslim demek olarak oldahi eğer zaten bir eyice adam değil ise hemen kendi çıkarına bakıp cemii hare-

kât ve sekenatı gadr ve zulumdan ibaret olmasile badezin ahali'i memalikten her ferdin emlâk ve kudretine göre vergiyi münasip tayin olunarak kimseden ziyadesi alınamaması ve devleti âliyemizin berren ve bahren masarifi askeriye ve sairesi dahi kavanini icabiye ile tahdit ve tebyin olunup ona göre icra olunması lazımadandır asker maddesi dahi her minvali muharrer mevadı mühimmeden olarak egerce muhafazai vatan için asker vermek ahalinin farızai zimmeti ise şimdiye kadar cari olduğu veçhile bir memleketin adedi nüfusu mevcudesine bakılmayarak kiminden rütbei' tahammülünden ziyade ve kiminden noksan asker istenilmek hem nizamsızlığı ve hem ziraat ve ticaret mevadı nafiasının ihlâlini mucip olduğu misüllü askerliğe gelenlerin ilanihayetül ömür istihdamları dahi füturu ve kat'ı tenasülü müstelzim olmakta olmasile her memleketten lüzumu takdirinde talep olunacak neferatı askeriye için bazı usülü hasene ve dört veyahut beş sene müddet istihdam zımnında dahi bir tarikı münavebe vaz ve tesis olunması icabı haldendir velhasıl bu kavanini nizamiye nasıl olmadıkça tahsili kuvvet ve mamuriyet ve asayişv e istirahat mümkün olmayup cümlesinin esası dahi mevadı meşruhada ibaret olduğundan fimabaid eshabı cünhanın davaları kavanini şer'iye iktizasınca alenen berveçhi tetkik görülüp hüküm olunmadıkça hiç kimse hakkında hafi ve celi idam ve tesmim muamelesi icrası cazi olmamak ve hiç kimse tarafından diğerinin ırz ve namusuna tasullut vukubulmamak ve herkes emval ve emlâkine kemali serbestiyetle malik ve mutasarrıf olarak ana bir ta-

raftan müdahale olunmamak ve tab'ai saltanatı seniyemizden olan ehli islâm ve milili saire bu müsaadatı şahanemize bilâistisna mazhar olmak üzere can ve ırz ve namus ve mal maddelerinde hükmü şer'i iktizasınca kâffei memaliki mahrusamız ahalisine tarafı şahanemizden emniyeti kâmile verilmiş ve diğer hususlara dahi ittifakı ara ile karar verilmesi lâzım gelmiş olmakla meclisi ahkâmüladliye azası daha lüzumu mertebe teksir olunarak ve vükelâ ve ricali devleti âliyemiz dahi bazı tayin olunacak eyyamda orada içtima ederek ve cümlesi efkâr ve müteleatını hiç çekinmeyüp serbestçe söyleyerek işbu emniyeti can ve mal tayini vergi hususlarına dair kavanini muktaziye bir taraftan kararlaştırılup ve tanzimatı askeriye maddesi dahi babı ser askeri darı şurasında söyleşilüp her bir kanun kararkir oldukça ila maşallahü taâlâ düstürülamel tutulmak üzere balas hattı himayunumuz ile tasdik ve tevşih olunmak için tarafı hümayunumuza arz olunsun.

Ve işbu kavanini şeriye mücerret din ve devlet ve mülki ve milleti ihya için vaz olunacak olduğundan canibi hümayunumuzdan hilâfına hareket vuku bulmayacağına ahdı misak olunup hırka'i şerife odasında cemi ulema ve vükelâ hazır oldukları halde kassemi billah dahi olunarak ulema ve vükelâ dahi tahlif olunacağından ona göre ulema ve vüzeradan velhasıl her kim olursa olsun kavanini şer'iyeye muhalif hareket edenlerin kabahatı sabitelerine göre te'dibatı layikalarının hiç rütbeye ve hatıra ve gönüle bakılmayarak icrası zımmında mahsusen ceza kanunnamesi dahi tanzim ettirilsin ve cümle memurinin elhaletü hazi-

hi miktarı vafi maaşları olarak şayet henüz olmayanları var ise onlar dahi tanzim olunacağından şer'an menfur olup harabiyeti mülkün sebebi azami olan rüşvet maddei kerihesinin fima baid ademi vukuu maddesinin dahi bir kanunu kavi ile tekidine bakılsın ve keyfiyetı meşruha usülü atikayı bütün bütün tağyir ve tecdit demek olacağından işbu iradei şahanemize Dersaadetv e bilcümle memaliki mahrusamız ahalisine ilân ve işaa olunacağı misüllü düveli mütehabe dahi bu usülün inşallahü taâlâ ilelebet bakasına şahit olmak üzere dersaatemizde mukim bilcümle süferaya dahi resmen bildirilsün hemen rabbimiz taâlâ hazretleri cümlemizi muvaffak buyursun ve bu kavanini müessesesinin hilâfına hareket edenler Allahü taâlâ hazretlerinin lanetine mazhar olsunlar ve ilelebet felâh bulmasunlar amin F.26 Şaban sene 1255." (1)

(1)Ahmet Rasim Osmanlı Tarihi. Cilt 4.

İsviçre dağlarından Anadolu dağlarına, vatan sınırlarından fikir sınırlarına kadar her cephede dövüşen Mahmut Esat Bozkurt'un 'Atatürk İhtilâli I' adlı bu önemli kitabını, Türk gençliğinin kendisini daha iyi tanıması, daha iyi anlaması için yayımlıyoruz.

İhtilâller üzerine, özellikle 'Atatürk İhtilâli' üzerine çok kitap yazılmıştır. Ama bunlardan hiçbiri, bugüne kadar, Mahmut Esat Bozkurt'un yazdığı bu kitabı aşamamıştır diyebiliriz.

Bu kitabı okurken Türk Devrimi'nin büyüklüğüne, yüceliğine ve özgünlüğüne bir kere daha tanık olacağız. Mahmut Esat Bozkurt'un kişiliğinde yalnız bir bilim adamını, bir hukukçuyu, bir bakanı değil, gerçek bir yurt-severi, yenilmez bir devrimciyi de bulacağız.

Mahmut Esat Bozkurt'un Türk Devrimi açısından bu çok önemli kitabını okurlarımıza sunmak bizim için tarihsel bir borçtu. Bu borcumuzu yerine getirmekten büyük kıvanç duyuyoruz.